

POSLOVNO PRAVO I VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA

PROF DR HARIS HASIĆ, VANREDNI PROFESOR PRAVNOG
FAKULTETA UNIVERZITETA U TRAVNIKU

ANTONIJE ŽIVKOVIĆ, MASTER PRAVNIK SA POLOŽENIM PRAVOSUDNIM ISPITOM

- ZASTUPNIK ZA INDUSTRIJSKO VLASNIŠTVO (PATENTNI ZASTUPNIK) PRED INSTITUTOM ZA INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE
- MENADŽER SLUŽBE ZA PRAVNE POSLOVE LANACO DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU ZA INFORMACIONE TEHNOLOGIJE BANJA LUKA

LANACO

VRSTE PRAVNE ZAŠTITE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

ODGOVORNOSTI ZA POVREDE AUTORSKOG I SRODNOG PRAVA

1. Krivična odgovornost →

- Krivični zakon BiH propisuje 5 krivičnih djela: 1) član 242. KZ BiH krivično djelo zloupotrebe autorskih prava (moralna prava); 2) član 243. KZ BiH krivično djelo nedozvoljeno korištenje autorskog prava (imovinska prava – veliki broj procesuiranih krivičnih djela); 3) član 244. KZ BiH krivično djelo nedozvoljeno korištenje prava proizvođača zvučne snimke; 4) član 245. KZ BiH krivično djelo nedozvoljeno korištenje prava radiodifuzije; 5) član 246. KZ BiH krivično djelo – nedozvoljena distribucija satelitskog signala.

2. Prekršajna odgovornost →

- Članom 170. ZASP BiH propisane su prekršajne odredbe sa zaprećenim novčanim kaznima (od 1000 KM do 20.000 KM) za povrede autorskih i srodnih prava za koje mogu odgovarati: 1) pravna lica i preduzetnici; 2) odgovorne lica kod pravnog lica i preduzetnika; 3) fizičko lice. Prekršajni postupak je hitan.
- Članom 173. ZASP BiH propisan je **inspekcijski nadzor** koje u prvom stepenu vrše inspekcije u RS, FBiH i BD BiH nadležne za kontrolu propisa iz oblasti prometa roba i usluga, dok u drugom stepenu provode resorna ministarstva nadležna za područja prometa robe i usluga u RS, FBiH i BD BiH.

3. Građanskopravna odgovornost →

- Autor ili nosilac autorskih imovinskih prava čije je autorsko pravo povrijeđeno ili ugroženo, može svoja prava ostvarivati podnošenjem tužbe u parničnom postupku pred nadležnim sudom.
- Članom 158. Zakona o autorskom i srodnim pravima BiH koji nosi naziv „PENAL“ propisano je sljedeće: Ako je autorsko imovinsko pravo povrijeđeno namjerno ili krajnjom nepažnjom, nosilac prava može od povredioca da traži naknadu do trostrukog iznosa ugovorene, a ako nije ugovorena, od odgovarajuće uobičajene naknade.

4. Carinske mjere →

- Nosilac isključivih prava, koji opravdano sumnja da će doći do uvoza ili izvoza robe koja je proizvedena suprotno ZASP, može kod **organa nadležnog za carinske poslove** (carinski organ) podnijeti zahtjev za zaštitu svojih prava putem carinskih mjera *privremenog zadržavanja robe od daljeg puštanja u promet.*

PODJELA PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

1. Autorsko pravo i srodna prava

- AUTORSKO PRAVO
- SRODNA PRAVA: 1) pravo intepretatora (umjetnika izvođača); 2) pravo proizvođača fonograma; 3) pravo proizvođača baze podataka; i 4) pravo proizvođača videograma; 5) pravo proizvođača emisije i druga srodna prava.

2. Pravo industrijske svojine

- 1) patetno pravo; 2) pravo žiga; 3) pravo zaštite oznake geografskog porijekla; 4) pravo zaštite industrijskog dizajna; 5) pravo zaštite topografije integrisanog kola; 6) pravo zaštite biljne sorte; 7) pravo suzbijanje nelojalne konkurencije; 8) poslovna tajna koja uključuje posebna znanja i sposobnosti (engl. know – how).

GLAVA XXI - KRIVIČNI ZAKON BOSNE I HERCEGOVINE

KRIVIČNA DJELA POVREDE AUTORSKIH I SRODNIH PRAVA

Član 242. KZ BiH
Krivično djelo
**zloupotrebe autorskih
prava**

Član 243. KZ BiH
Krivično djelo
**nedozvoljeno korištenje
autorskih prava**

Član 244. KZ BiH
Krivično djelo
nedozvoljeno korištenje
prava **proizvođača
zvučne snimke**

Član 245. KZ BiH
Krivično djelo
nedozvoljeno korištenje
prava radiodifuzije

Član 246. KZ BiH
Krivično djelo
nedozvoljena distribucija
satelitskog signala

KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO ENTITETA I BRČKO DISTRIKTA

KRIVIČNA DJELA POVREDE PRAVA INDUSTRIJSKE SVOJINE

Krivični zakonik **Republike Srpske** u grupi krivičnih djela protiv privrede i platnog prometa, između ostalog, propisuje:

- 1) član 259. KZ RS krivično djelo **odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne;**
- 2) Član 260. KZ RS krivično djelo neovlaštena upotreba **tuđeg poslovnog imena i druge posebne oznake robe ili usluga;**
- 3) Član 261. KZR RS krivično djelo Neovlaštena upotreba **tuđeg pronalaska.**

Krivični zakon Federacije BiH u grupi krivičnih djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa, između ostalog, propisuje:

- 1) povreda **pronalazačkog prava** (član 262. KZ FBiH) ;
- 2) neovlašteno korištenje **tuđeg modela i uzorka** (član 263. KZ FBiH);
- 3) neovlaštena upotreba **tuđe tvrtke** (član 263. KZ FBiH).

Krivični zakon Brčko distrikta u grupi krivičnih djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa, između ostalog, je propisano:

- 1) povreda **pronalazačkog prava** (član 256. KZ BDBiH);
- 2) neovlašteno korištenje **tuđeg modela i uzorka** (član 257. KZ BDBiH);
- 3) neovlaštena **upotreba tuđe tvrtke** (član 258. KZ BDBiH).

RAZLIKA IZMEĐU AUTORSKIH MORALNIH I AUTORSKIH IMOVINSKA PRAVA?

Autorska moralna prava

Autorsko pravo kao cjelina
nije prenosivo niti je
moguće ustupanje!

Autorska imovinska prava

- Autorska moralna prava štite autora u pogledu njegovih *duhovnih i ličnih veza s njegovim djelom*.
- Ona uključuju **pravo objavljivanja, pravo priznanja autorstva i pravo poštivanje djela**. Ova prava su **neotuđiva i neprenosiva**.
- Autor djela može biti samo fizičko lice i samo fizičko lice može imati autorska moralna prava.

- Autorska imovinska prava sadrže isključivo ovlaštenje autora da zabrani ili dozvoli iskorištavanje svog djela i primjeraka tog djela.
- Drugo lice može iskorištavati autorsko djelo samo s dozvolom autora, za svaki oblik iskorištavanja autorskog djela od drugog lica autoru pripada **posebna naknada**.
- Ona obuhvataju sljedeća prava: 1) pravo reprodukcovanja, 2) pravo distribuiranja, 3) pravo davanja u zakup, 4) pravo saopštavanja javnosti, 5) pravo prerade, 6) pravo audiovizuelnog prilagođavanja, 7) pravo prijevoda.
- **Autorska imovinska prava mogu da imaju i fizička i pravna lica i ona su prenosiva i mogu se vršiti ustupanje autorskih imovinskih prava što se reguliše UGOVOROM.**

POJAVNI OBLICI INTELEKTUALNIH TVOREVINA, PSEUDOTVOREVINA I OZNAKA U IT INDUSTRIJI

Informacioni sistemi

Aplikativni i sistemski
Software (jedan ili više
kompjuterskih programa)

Baza podataka

Robna
marka –
oznaka
(engl.
brand)

Oznaka
geografskog
porijekla

Pronalazak
(izum)

Dizajn

GRANE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

PREDMET ZAŠTITE

Autorsko pravo

- **Kompjuterski (računarski) program** u izvornom ili ciljnom (objektnom) kodu štiti se kao književno djelo u smislu Bernske konvencije. Kompjuterski programi zaštićeni su kao pisana autorska djela ako **predstavljaju vlastitu intelektualnu tvorevinu njihovog autora**.
- Baza podataka (originalna) i industrijski dizajn ako je originalan.

Srodno (sui generis) pravo proizvođača baze podataka

- **Baza podataka** koja ne ispunjava uslove za autorskopravnu zaštitu jer joj nedostaje originalnost.

Patetno pravo

- **Pronalazak ili uzum** koji se shvata kao tehničko rješenje određenog tehničkog problema.

Pravo žiga

- **Znak (marka, engl. brand) ili oznaka** kojim privredni subjekt obelježava svoju robu ili uslugu na tržištu u cilju njenog razlikovanja od iste ili slične robe ili usluge drugog subjekta.

Industrijski dizajn

- **Spoljni izgled cijelog ili dijela proizvoda**. Može biti trodimenzionalni ili dvodimenzionalni i služi kao faktor odabira proizvoda od strane kupca (estetska funkcija) i funkcija razlikovanja robe jednog privrednog subjekta od robe drugog privrednog subjekta.

Poslovna tajna i „know how“

- Neobjavljene informacije sa tržišnom vrijednošću
- Posebna znanja i sposobnosti

GRANE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

NAČIN NASTANKA I USLOVI ZA ZAŠTITU

Autorsko pravo

- Autorsko djelo je individualna duhovna tvorevina iz oblasti književnosti, nauke i umjetnosti
- Za razliku od Hrvatske i Srbije, u zakonskoj definiciji autorskog djela u BiH nedostaje riječ „originalna“ duhovna tvorevina, šta bi moglo biti uneseno donošenjem izmjena i dopuna zakona.
- nastaje istovremeno sa nastankom autorskog djela, dok je preporuka da se ličnopravna i imovinskopravna ovlaštenja autorskih moralnih i autorskih imovinskih prava regulišu **UGOVOROM** sve u svrhu lakšeg dokazivanja. Takođe, autorska djela se mogu **deponovati** u Institutu.

Srodno (sui generis) pravo proizvođača baze podataka

- **Proizvođač baze podataka** je fizičko ili pravno lice koje preuzima inicijativu i preuzima rizik ulaganja sredstava.
- Zbog kompleksnosti baze podataka i lakšeg dokazivanja, najbolje je **UGOVOROM regulisati kako autorskopravnu zaštitu, tako i srodno pravo proizvođača baze podataka**

Patetno pravo

- **Patent** da bi se štititi mora ispunjavati uslove da postoji izum (pronalazak) koji je **nov, inventivan i privredno primjenljiv**.
- **Postupak zaštite patenta se započinje prijavom pred Institutom za intelektualno vlasništvo BiH.**
- Pravo na zaštitu ima ono pravno ili fizičko koje je **prvo podnijelo prijavu patenta.**

Pravo žiga

- **Znak mora biti:** 1) distinktivan 2) ne smije vređati starija prava intelektualne svojine, niti sadržavati tuđe ime ili lik, naziv ili službeno obilježje države ili međunarodne organizacije, bez odgovarajuće saglasnosti
- **Postupak zaštite žiga se započinje prijavom pred Institutom za intelektualno vlasništvo BiH.**
- Pravo na zaštitu ima ono pravno ili fizičko lice koje je **prvo podnijelo prijavu žiga.**

Industrijski dizajn

- **Dizajn mora biti:** 1) nov 2) individualan i 3) ne smije biti suprotan zakonu ili moralu, ne smije se njime povređivati starije pravo intelektualne svojine, niti smije sadržavati niti podržavati naziv ili obilježje države ili međunarodne organizacije, ime ili lik žive, umrle ili znamenite ličnosti.
- Postupak zaštite dizajna se započinje **prijavom pred Institutom za Intelektualno vlasništvo uz poštovanje pravila prvenstva („prvi u vremenu, prvi u pravu“).**

Poslovna tajna i „know how“

- Neobjavljene informacije sa tržišnom vrijednošću i posebna znanja i sposobnosti se štite **UGOVOROM** na dva načina:
  - 1) ugovornom klauzulom o povjerljivosti informacija
  - 2) posebnim ugovorom o povjerljivosti informacija (NDA)

ELEMENTI KOMPJUTERKOG PROGRAMA SU POVEZANI I ŠTITE SE RAZLIČITIM GRANAMA PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

AUTORSKIM PRAVOM

štiti se izvorni i/ili ciljani (objektni) kod, uključujući pripremne materijale za njegovu izradu

POSLOVNA TAJNA – „KNOW HOW“ – mogu se štiti posebna znanja i sposobnosti koja su nedostupna na tržištu o načinu kreiranja, funkcionisanja, održavanja i druge specifičnosti kompjuterskog programa

PATENTOM se kompjuterski program u BiH i EU može štiti samo ukoliko je riječ o pronalasku koji uz pomoć kompjuterskog programa predstavlja tehničko rješenje određenog tehničkog problema. U SAD se kompjuterski programi štite kao patenti.

ŽIG je pravo kojim se štiti znak (robna oznaka, engl. brend) koji označava trgovački naziv pod kojim se kompjuterski program pojavljuje na tržištu (npr. software Microsoft ili software Oracle)

DIZAJN koji može biti industrijski i autorski, štite se npr. izgled ikonice aplikacije u kojoj je kompjuterski program sadržan kao i materijalni predmeti u kojima se kompjuterski program inkorporira (npr. vanjski izgled „pametnog telefona“).

KOMPJUTERSKI PROGRAM

BAZA PODATAKA – Iako se baza podataka štiti autorskim pravom ako je originalna ili kao srodno (sui generis) pravo proizvođača baze podataka predstavlja kako posebna prava intelektualne svojine, tako i poseban proizvod, ona je nužno povezana sa kompjuterskim programom jer se na istu kompjuterski program naslanja. Jedan ili više kompjuterskih programa (software) zajedno sa bazom podataka čini informacijski sistem.

SOFTWARE I KOMPJUTERSKI PROGRAM NISU SINONIMI! SAMO SE KOMPJUTERSKI PROGRAM ŠTITI AUTORSKIM PRAVOM!

SOFTWARE predstavlja širi tehnički pojam od pojma „kompjuterskog (računarskog) programa“

- Zakon o autorskom i srodnim pravima BiH poznaje samo termin „**kompjuterski (računarski) program**“. Pozitivni zakoni koji uređuju ovu materiju u Srbiji i Hrvatskoj takođe samo poznaju termin „**kompjuterski (računarski) program**.“ Da bi se kompjuterski program štitio autorskim pravom, neophodan uslov je da predstavlja „individualnu duhovnu tvorevinu iz oblasti književnosti“, koja u Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj mora biti i „originalna“
- „**Kompjuterski program**“ možemo definisati kao „niz instrukcija koje su po njihovom fiksiranju za neki, mašini čitljiv, materijalni nosač, sposobni da na mašinu za obradu podataka djeluju tako da ona izrazi, izvede ili postigne određenu funkciju, zadatak ili rezultat.“ Najkraće rečeno, kompjuterski program je „skup instrukcija za računar.“
- „**Software**“ u stručnom jeziku možemo prevesti kao „programski dio računara (kompjutera)“ ili „programska podrška“.
- „**Software**“ kao širi tehnički pojam od kompjuterskog programa se sastoji od jednog ili više kompjuterskih programa, pripremnog (dizajnerskog) materijala (opisa programa) i dodatne tj. priložne korisničke dokumentacije.
- Republika Srbija u svom Zakonu o autorskom i srodnim pravima kao autorsko pisano djelo štiti „računarski programi sa pratećom tehničkom i korisničkom dokumentacijom u bilo kojem obliku njihovog izražavanja, uključujući i pripremni materijal za njihovu izradu“ čime dolazi do rješenja najbližeg da se autorskim pravom štiti kompletan tehnički pojam „Software-a“ kao takvog.

Elementi kompjuterskog programa koji NISU zaštićeni autorskim pravom

- ideje, koncepti, postupci, radne metode, matematičke operacije, načela ili otkrića na kojima se zasniva bilo koji element kompjuterskog programa, uključujući i one na kojima se zasnivaju njegovi interfejsi, NISU zaštićeni autorskim pravom

IZVORNI KOD V.S. IZVRŠNI KOD

Sporazum o trgovinskim aspektima intelektualne svojine (TRIPS) definisao da **kompjuterski programi, bez obzira da li su u izvornom ili izvršnom kodu, se štite kao književna djela** u smislu Bernske konvencije. U BIH, SRBIJI i HRVATSKOJ autorskim pravom se štiti kompjuterski program u bilo kojoj formi.

Pojam „izvorni kod (engl. „source code“) predstavlja kompjuterski (računarski) program izražen u jedno od programski jezika.

Pojam „izvršni (ciljni) kod“ odnosi se na kompjuterski (računarski) program pretvoren u digitalni mašinski zapis koju kompjuter može da „razumije“ i izvrši.

KO ZADRŽAVA AUTORSKA PRAVA NA KOMPJUTERSKOM PROGRAMU KOJI JE STVOREN U RADNOM ODNOSU I PO OSNOVU UGOVORA O NARUDŽBI ?

Član 103. Zakona o autorskom i srodnim pravima BiH propisuje: „Ako je kompjuterski program stvorio zaposlenik u izvršavanju svojih obaveza ili prema upustvima poslodavca, ili ako ga je stvorio autor po osnovu ugovora o narudžbi, smatra se da su sva autorska imovinska prava na takvom programu isključivo i u cjelini prenesena na poslodavca ili naručioca, ako ugovorom nije drugačije utvrđeno.“

KOJA PRAVA IMA AUTOR KOMPJUTERSKOG PROGRAMA?

1. REPRODUKOVANJE sastavnih dijelova ili cijelog kompjuterskog programa bilo kojim sredstvi.

Ukoliko, prikazivanje, stavljanje u rad, prenošenje ili očitavanje pohranjivanje programa zahtjeva njegovo reprodukovanje, za te radnje traži se dozvola autora kompjuterskog programa. ma i na bilo koji način, nezavisno od toga da li se radi o privremenom ili trajnom reprodukovanju;

2. PREVOĐENJE, PRILAGOĐAVANJE, OBRADU ili bilo koju drugu PRERADU kompjuterskog programa i reprodukovanje rezultata tih prerada, s tim da ostaju netaknuta prava lica koje je preradilo program.

- Na primjer UNAPREĐENJE i DORADA kompjuterskog programa.
- Sama prerada je novo autorsko djelo ako je učinjeno iz dopuštenja autora kompjuterskog programa.

3. DISTRIBUIRANJE originala ili primjeraka kompjuterskog programa u bilo kojem obliku, uključujući i njihovo davanje u ZAKUP.

- Ovo pravo podrazumjeva **stavljanje u promjet** primjeraka kompjuterskog programa prodajom, iznajmljivanje, davanjem u zakup, davanjem prava pristupa i upotrebe kompjuterskog programa

Autor može da prenese autorska imovinska prava na treća lica na osnovu
UGOVORA

RAZLIKA IZMEĐU AUTORSKIH MORALNIH I AUTORSKIH IMOVINSKA PRAVA?

Autorska moralna prava

- Autorska moralna prava štite autora u pogledu njegovih duhovnih i ličnih veza s njegovim djelom.
- Ona uključuju pravo objavljivanja, pravo priznanja autorstva i pravo poštivanja djela. Ova prava su **neotuđiva i neprenosiva**.
- Autor djela može biti samo fizičko lice i samo fizičko lice može imati autorska moralna prava.

Autorska imovinska prava

- Autorska imovinska prava sadrže isključivo ovlaštenje autora da zabrani ili dozvoli iskorištavanje svog djela i primjeraka tog djela.
- Drugo lice može iskorištavati autorsko djelo samo s dozvolom autora, za svaki oblik iskorištavanja autorskog djela od drugog lica autoru pripada posebna naknada.
- Ona obuhvataju sljedeća prava: pravo reprodukcija, pravo distribuiranja, pravo davanja u zakup, pravo saopštavanja javnosti, pravo prerade, pravo audiovizuelnog prilagođavanja, pravo prijevoda.
- **Autorska imovinska prava mogu da imaju i fizička i pravna lica i ona su prenosiva što se reguliše UGOVOROM.**

POSEBNE VRSTE AUTORSKIH DJELA

Autorskim djelom smatraju se, između ostalog naročito:

- *djela likovnih umjetnosti (crteži, slike, grafike, kipovi i druga djela iste prirode),*
- *djela arhitekture (skice, planovi, nacrti i izgrađeni objekti),*
- *djela svih grana primijenjenih umjetnosti, **grafičkog i industrijskog oblikovanja,***
- *fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnim fotografskom.*

BAZA PODATAKA

Baza podataka jeste zbirka samostalnih djela, podataka ili druge građe u bilo kojem obliku koja je sistematski ili metodički uređena i pojedinačno pristupačna putem elektronskih ili drugih sredstava i kod koje je pribavljanje, verifikacija ili predstavljanje njenog sadržaja zahtjeva kvalitativno ili kvantitativno značajno ulaganje ljudskih, tehničkih ili finansijskih resursa.

Nalazimo u eri digitalizacije gdje se razvija „industrija baze podataka“ gdje je informacija ključni resurs.

Originalne/autorske

Baza podataka može biti predmetom **autorskopravne zaštite** ako predstavlja individualnu duhovnu tvorevinu s obzirom na izbor, raspored ili način izlaganja svog sadržaja, a u isto vrijeme, ali pravno zasebno i odvojeno, baza podataka može biti i predmetom srodnopravne zaštite prava proizvođača baze podataka

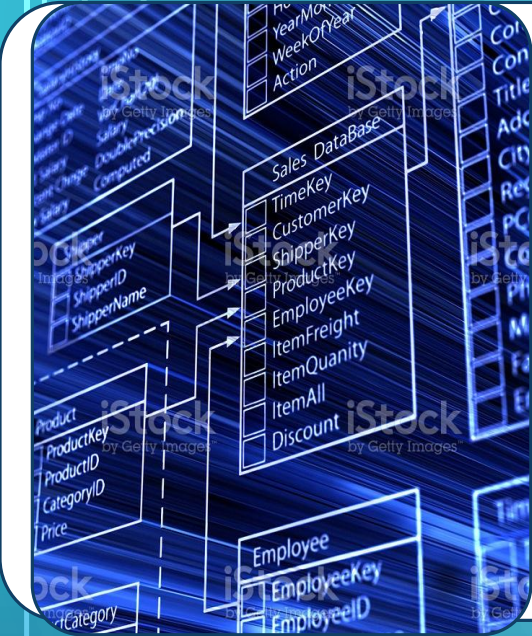
Autorskim pravom se štite **originalni elementi strukture baze podataka** odnosno oni koji predstavljaju individualnu duhovnu tvorevinu.

Neoriginalne/štite se srodnim pravom (sui generis zaštita)

Proizvođač baze podataka je pravno ili fizičko lice koje *preuzima inicijativu i preuzima rizik* ulaganja sredstava u njeno kreiranje. Ovo srodno pravo koje je namijenjeno prevashodno zaštiti baze podataka kojoj nedostaje originalnost i štiti se baza podataka koja je predmet privrednog poduhvata.

OBIM ZAŠTITE I SADRŽAJ BAZE PODATAKA

OBIM ZAŠTITE OBUHVATA:

1. cjelokupan sadržaj baze podataka,
2. svaki kvalitativno ili kvantitativno znatan dio sadržaja baze podataka,
3. kvalitativno ili kvantitativno neznatne dijelove sadržaja baze podataka ako se ti dijelovi koriste ponavljano i sistematski, pa je to suprotno redovnom korištenju baze podataka ili u nerazumnoj mjeri nanosi štetu zakonitim interesima njenog proizvođača.

Zaštita se ne odnosi na kompjuterske programe koji su korišteni za izradu baze podataka ili za rad sa bazama podataka koja su dostupna u skladu sa zakonom.

Sadržaj baze podataka mogu biti: 1) samostalna autorska djela, 2) bilo kakvi drugi podaci koji sami po sebi nisu zaštićeni i 3) predmeti srodnih prava.

KOJA PRAVA IMA AUTOR BAZE PODATAKA?

1. REPRODUKOVANJE sastavnih dijelova ili cijele baze podataka bilo kojim sredstvima i na bilo koji način, nezavisno od toga da li se radi o privremenom ili trajnom reprodukovanju;

2. PREVOĐENJE, PRILAGOĐAVANJE, OBRADU ili bilo koju drugu PRERADU baze podataka i reprodukovanje rezultata tih prerada, s tim da ostaju netaknuta prava lica koje je preradilo bazu podataka.

Naprimjer u bazu podataka se unosi novi sadržaj, te se time baza mijenja i unapređuje.

3. DISTRIBUIRANJE originala ili primjeraka baze podataka u bilo kojem obliku, uključujući i njihovo davanje u ZAKUP.

Naprimjer stavljanje u promet primjeraka baze prodajom, iznajmljivanjem ili na drugi način.

Autor može da prenese sva gore navedena prava na treća lica putem UGOVORA

KOJA PRAVA IMA PROIZVOĐAČ BAZE PODATAKA (NEORIGINALNA BAZA PODATAKA)?

Proizvođač baze podataka ima isključiva prava:

1. Reprodukovanje svoje baze podataka;
2. Distribuiranje primjeraka svoje baze podataka;
3. Davanje u najam primjeraka svoje baze podataka;
4. Činjenje dostupne javnosti svoje baze podataka;
5. Na drugi način saopštavanje javnosti svoje baze podataka.

PRAVA I OBAVEZE OVLAŠTENOG KORISNIKA BAZE PODATAKA

1. Ovlašteni korisnik **objavljene** baze podataka ili njezinog primjerka može se slobodno koristiti kvalitativno ili kvantitativno neznatnim dijelovima njezinog sadržaja u bilo koju svrhu. Ako je korisnik ovlašten samo za dio baze podataka, onda se gore navedneo primjenjuje samo na taj dio.

2. Ovlašteni korisnik **objavljene** baze podataka ne smije obavljati radnje koje su oprečne uobičajenoj upotrebi te baze ili koje u nerazumnoj mjeri nanose štetu zakonitim interesima njezinog proizvođača.

3. Ovlašteni korisnik **objavljene** baze podataka ne smije nanijeti štetu **autorskom ili srodnim pravima** u pogledu dijela ili predmeta zaštite koji su sadržani u bazi podataka.

Gore navedena prava i obaveze ovlaštenog korisnika su imperativnog karaktera propisana Zakonom o autorskom i srodnim pravima BiH. Ukoliko bi ugovorne strane UGOVOROM ugovorile bilo šta što je u suprotnosti sa gore navedenim odredbama, takva ugovorna odredba je NIŠTAVA i ne proizvodi pravno dejstvo.

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

IZVOR: ANTONIJE ŽIVKOVIĆ (2020), "CHALLENGES OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE ERA OF TRANSFORMATIVE AND DIGITAL INFORMATION-COMMUNICATION TECHNOLOGIES WITH SPECIAL REFERENCE TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE", INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF SPECIAL IMPORTANCE – "TRANSFORMATIVE TECHNOLOGIES: LEGAL AND ETHICAL CHALLENGES OF THE XXI CENT ON THE TOPIC

Poseban izazov za autorsko pravo predstavlja (ne)mogućnost zaštite autorskih djela stvorenih od strane vještačkointeligentnih kompjuterskih programa.

Postoji samo nekoliko zakonodavstava koja daju mogućnost da djela stvorena od strane vještačke inteliencije dobiju status autorskog djela, a to su: Velika Britanija, Republika Irska, Novi Zeland, Republika Indija i Republika Italija.

Sva ostala nacionalna zakonodavstva, uključujući i SAD kao zemlju u kojoj je i nastao pojam „vještačke inteligencije“, zadržavaju **eksluzivitet čovjeka kao jedinog mogućeg autora.**

Međutim značajna razlike između SAD i zemalja koja pripadaju evropskom – kontinentalnom pravno sistemu jeste da je u SAD pravno lice može da bude autor odnosno izvorni nosilac autoskog prava čime zadržava kako moralna, tako i imovinskopravna ovlaštenja na eksplataciju autorskog djela.

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

IZVOR: ANTONIJE ŽIVKOVIĆ (2020), "CHALLENGES OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE ERA OF TRANSFORMATIVE AND DIGITAL INFORMATION-COMMUNICATION TECHNOLOGIES WITH SPECIAL REFERENCE TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE", INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF SPECIAL IMPORTANCE – "TRANSFORMATIVE TECHNOLOGIES: LEGAL AND ETHICAL CHALLENGES OF THE XXI CENT ON THE TOPIC

U anglosaksonskoj pravnoj teoriji možemo da izdvojimo rad Annemarie Bridy koji nosi naslov „Coding Creativity: Copyright and the Artificially Intelligent Author“, koja primjenjuje doktrine djela po narudžbi odnosno djela u radnom odnosu na djela stvorena od strane vještačke inteligencije gdje se **programer tretirao kao poslodavac, a vještačkointeligentni kompjuterski program bi bio radnik, te bi izvorni nosilac autorskog prava ostao programer kao autor „autora“ vještačkointeligentnog entiteta.**

Ističu se i drugi stavovi da je cilj da postaknemo razvoj vještačke inteligencije i da u skladu sa tim najpravičnije bilo autorsko pravo dodjeliti onima koji su najzaslužniji za njen razvoj i za sve što je novo, a to su njeni investitori tj. **softverske kompanije, istraživačke institucije i fakulteti koji bi dalje kao titulari mogli da ustupaju imovinskopravna ovlaštenja na autorskom djelu krajnjim korisnicima.**

Zakona o autorskom i srodnim pravima BiH je propisano da je izvorni nosilac autorskog prava u BiH koji zadržava moralna autorska prava može da bude samo fizičko lice, dok pravno lice može da bude samo nosilac imovinsko-pravnog ovlaštenja što jasno govori da ova teorija je više prilagođena za SAD. U svakom slučaju **autor djela fizičko lice koje je stvorilo djelo. Pravo intelektualne svojine bi trebalo reformisati kako bi na najpravičniji način štitilo djelo vještačke inteligencije.**

STUDIJA SLUČAJA „CHAT GPT“

IZVOR: ANTONIJE ŽIVKOVIĆ (2024), „COMPUTER PROGRAMS

LEGAL PROTECTION FRAMEWORK WITH SPECIAL REFERENCE TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE CHATGPT“, STRANI PRAVNI ŽIVOT, INSTITUT ZA UPOREDNO PRAVO BEOGRAD.

Chat GPT predstavlja jezički model kreiran od strane OPEN AI kompanije za VI sa sjedištem u San Francisku.

Osnovna funkcionalnost jeste da može generisati odgovore na prirodnom jeziku na različite upite krajnjih korisnika.

Odgovori mogu biti na bilo kojem jeziku, u bilo kojem formatu i na bilo koju temu u roku od nekoliko sekundi.

Cilj jezičkog modeliranja se postiže obučavanjem ovog sofisticiranog sistema sa velikim količinama tekstualnih podataka.

Brojna pravna i etička pitanja, naročito iz oblasti autorskog prava:

1. Ko je autor na sadržaju koji je razvio ChatGPT?

- *Autorski sadržaj koji je stvorio ChatGPT ne može se stvarati autorskim djelo, jer autorsko djelo u većini nacionalnih zakonodavstava pripada isključivo čovjeku.*
- *Generisani tekst se može smatrati autorskim djelom ukoliko je dovoljno originalan i ukoliko je u njegovom stvaranju postojao dovoljan ljudski doprinos ili intervencija.*
- *ZASP Ujedinjg Kraljevstva – autor se računarski generisana djela „smatra se osoba koja je preduzela neophodne mjere za stvaranje djela.“*

2. Kako će Vi vršiti svoja prava (tražiti autorskopravnu zaštitu, isticati zahtjeve) ukoliko ne posjeduje razum?

Da bi dobila subjektivitet, AI bi morala da ima poslovnu i pravnu sposobnost koju može da ima samo čovjek.

Autorska prava na AI bi mogla da pripadnu:

- 1) fizičkom ili pravnom licu koji ima zakonska ovlaštenja na VI, kao što je programer ili vlasnik kompanije koja ima autorska imovinska prava na VI i/ili 2) korisnicima VI – fizičkim licima koji su dali doprinos ili uređivali djelo koje je generisala AI.

3. Pitanje originalnosti djela stvoreni od strane VI?

- Iako generativni AI sistemi mogu da budu odlični u kreiranju odgovora, njihovi odgovori nekada mogu da budu netačni, izmišljeni, neoriginalni i jednostavno ponavljaju informacije iz prošlosti.

- Vlasništvo nad autorskim pravom povezano sa jedinstvenošću, individualnosti i originalnosti VI Chat GPT.

- SAD kao uslov originalnosti je „minimalan stepen kreativnosti“

- EU standardi djela stvoreni od strane VI „ne ispunjavaju uslove za autorskopravnu zaštitu usljed nedostatka kreativnih izbora i ličnog izraza.“

- Postoje GVI koji ispunjavaju uslov originalnosti, ali ne ispunjavaju uslov LJUDSKOG AUTORA što predstavlja najveću prepreku da djela stvorena od VI dobiju status autorskog djela

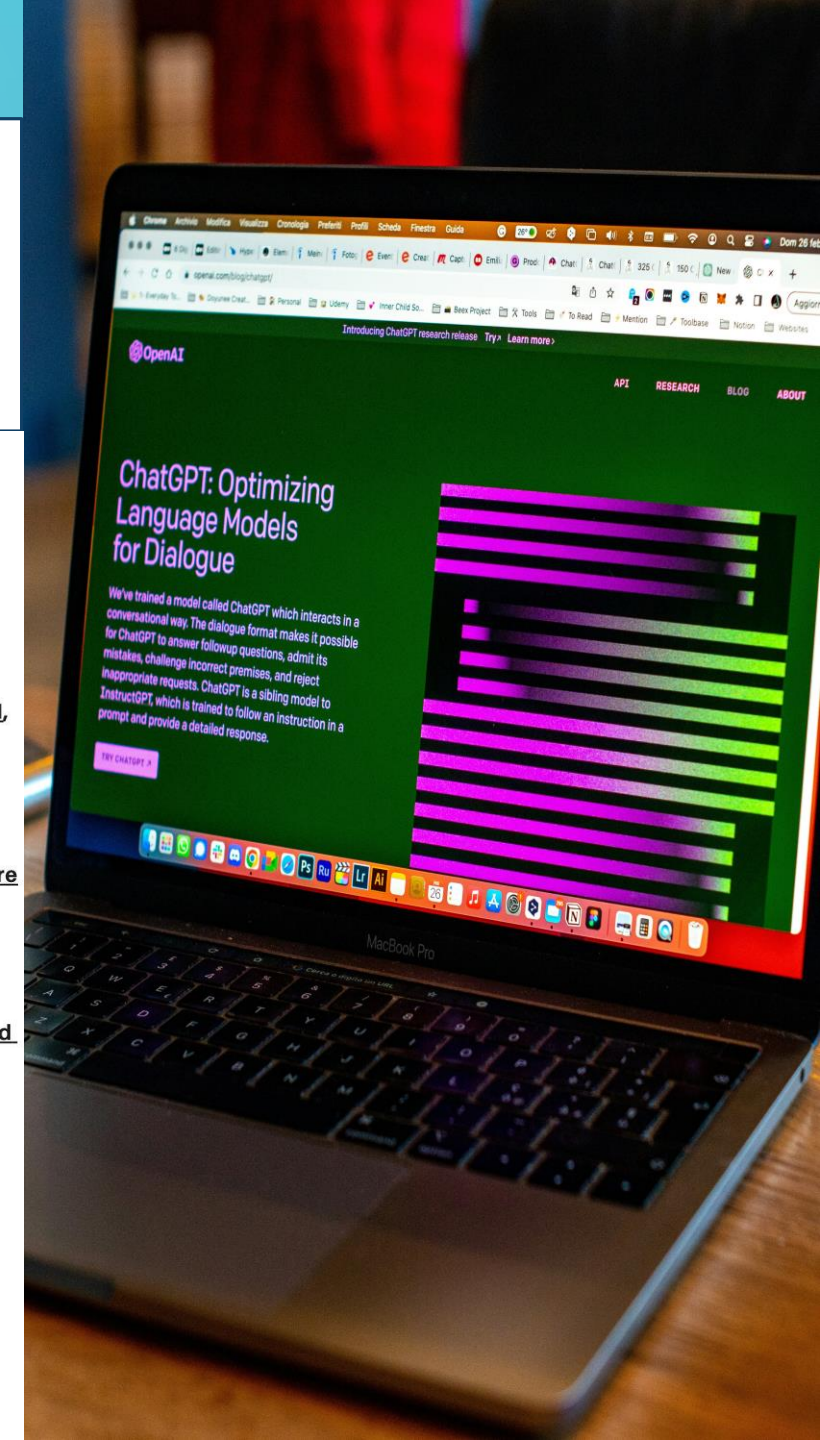
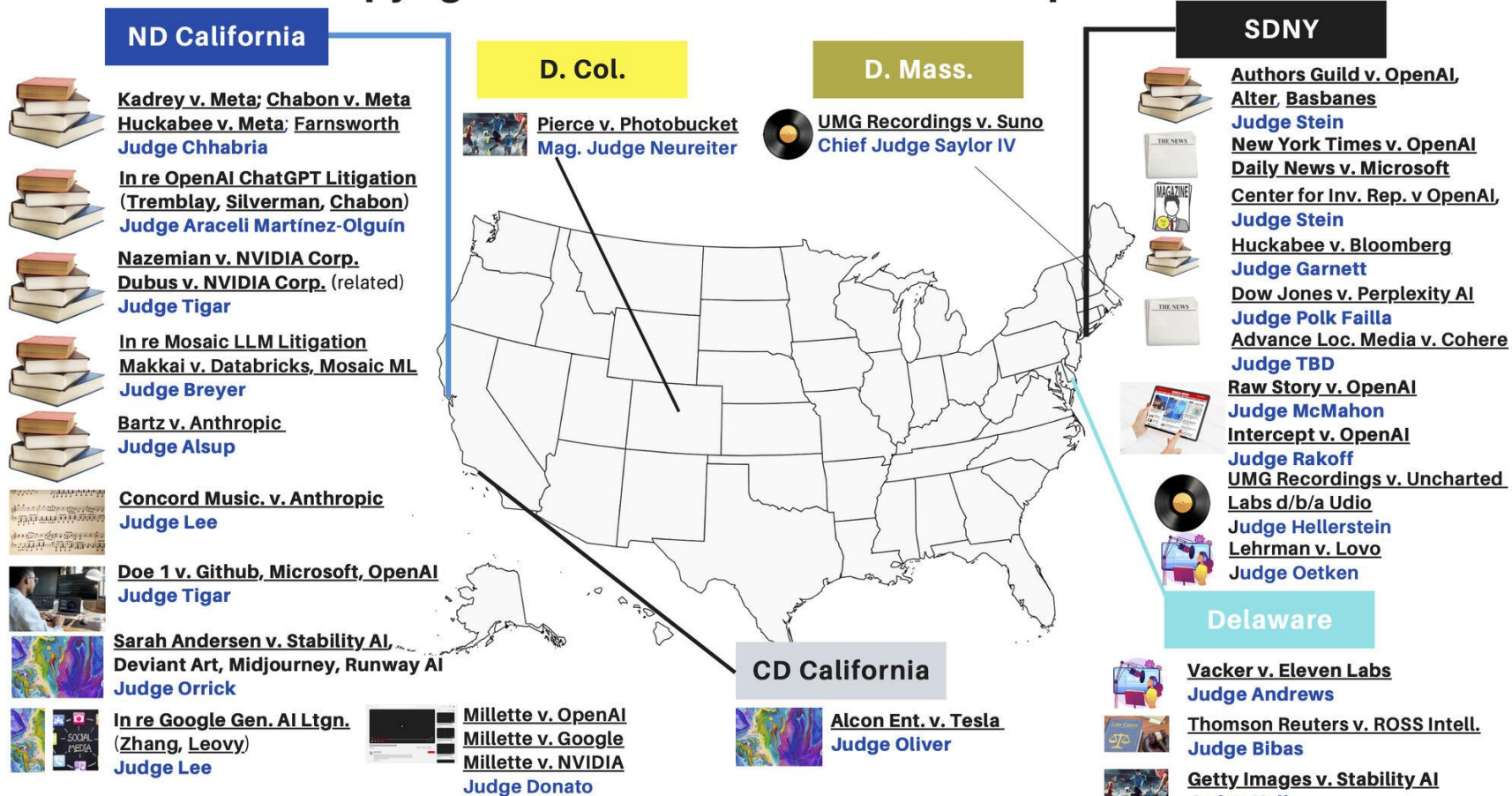
STUDIJA SLUČAJA „CHAT GPT“

4. Da li je kroz obuku generativne VI se vrši kršenje autorskih prava?

- Trenutno se prikupljanje podataka rudarenjem teksta i podatka smatra „pošteno upotrebom“ (engl. fair use) u SAD-u.

Međutim, Open AI i druge AI kompanije trenutno se suočavaju sa tužbama zбоа kršnje autorskih prava za obuku VI sistema:

Copyright + Related Lawsuits v. AI Companies

5. UTICAJ SUDSKIH SPOROVA U SAD-U NA PERSPEKTIVU VI

- Ovi slučajevi će postaviti temelj u vezi zakonite upotrebe VI sa aspekta autorskog prava;
- Usvajanje tužbenih zahtjeva tužiocima protiv AI kompanija može da utiče na dalji razvoj AI tržišta;
- Za razliku od SAD, EU uspostavlja veći stepen odgovornosti za korištenje podataka o obuci VI što je regulisano Direktivom o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu kojom se predviđaju široki izuzeci koji se tiču rudarenja teksta i primjene GDPR regulative.

6. Zaključenje ugovora o pravu korištenju autorskih djela odnosno ugovora o licenci kao pravni osnov za uređenje odnosa između autora i AI kompanija

- Rješenje ovog složenog pitanja moglo bi biti zaključenje ugovora kojim bi se detaljno regulisati prava intelektualne svojine, zaštita ličnih podataka i naknade za korištenje pojedinih prava intelektualne svojine
- Razlika između **ugovora o licenci u SAD** koji obuhvata davanje prava korištenje od strane autora odnosno nosioca autorskih imovinskih prava za određenu naknadu (npr. ugovor o licenci za korištenje softvera kompanije Microsoft) i **ugovora o licenci iz ZOO** koji se odnosi na prava industrijske svojine (patent, žig, pravo industrijskog dizajna) kojim se štiti pronalazak, tehničko znanje i iskustvo, robna i uslužna marka, uzorak ili model.

ZAŠTITA ŽIGA

REGISTERED TRADEMARK

iStock™
Credit: Gajus

1427520063

ŽIG PREDSTAVLJA PRAVO KOJIM SE ŠTITI ZNAK KOJI SLUŽI RAZLIKOVANJE ROBE ODNOSNO USLUGA JEDNOG UČESNIKA U PRIVREDNOM PROMETU OD ISTE ILI SLIČNE ROBE ODNOSNO USLUGE DRUGO UČESNIKA U PRIVREDNOM PROMETU.

• **PRIMJERI ŽIGOVA:**

EDUIS

USLOVI ZA ZAŠTITU ŽIGA

Žigom se može zaštititi znak koji je **prikladan** za razlikovanje iste ili slične robe ili usluge u privrednom prometu (distinktivnost) i koji se može **grafički prikazati**.

Da bi bio podoban, Znak mora biti: 1) **distinktivan** – podoban da služi u svrhu **razlikovanja** konkretne robe ili usluge sa aspekta prosječnog potrošača odnosno učesnika u prometu; 2) **ne smije vrijedati starije pravo intelektualne svojine, ne smije sadržavati tuđe ime ili lik; naziv ili službeno obilježje države ili međunarodne organizacije, bez odgovarajuće saglasnosti** 3) ne smije imati karakteristike koje bi predstavljale **apsolutne razloge za odbijanje prijave žiga** (Institut pazi po službenoj dužnosti) ili **relativne razloge za odbijanje prijave žiga** (može osporavati zainteresovano lice prigovorom); ;

Primjeri oznaka koji ne ispunjavaju uslove da se štite žigom: 1) nemaju nikakvu upečatljivost (npr. bar kod); 2) generične i opisne oznake (npr. cigarete za cigarete, ekstra, mini, maxi); 3) oznake u slobodnoj upotrebi (npr. „kaladont za pastu za zube“,) 4) german green tec (roba je iz BiH, i stvara zabunu kod potrošača).

APSOLUTNI I RELATIVNI RAZLOZI ZA ODBIJANJE PRIJAVE ŽIGA

Apsolutni razlozi
na koje Institut
pazi po
službenoj
dužnosti

- Žigom se ne može zaštititi znak: 1. Koji po svom ukupnom izgledu NIJE PRIKLADAN za razlikovanje robe odnosno usluga u privrednom prometu, za onu robu ili usluge za koje je podnesena prijava žiga (DESKRIPTIVAN ZNAK koji nema uslov distiktivnosti); 2. koji se ne može **grafički prikazati**; 3. koji je suprotan **javnom poretku ili moralu**; 4. koji je ISTI kao **prijašnji žig ili ranije prijavljen žig** za istu robu ili uslugu; 5. koji se sastoji isključivo od oznaka ili podataka koje služe **za označavanje obilježja robe ili usluge**; 6. koji je postao uobičajen u svakodnevnom govoru, ili u dobroj vjeri ili ustaljenoj trgovačkoj praksi (tačka 5. i 6. opisuje tzv. **generičke znakove**); 7. koji je isključivo oblik koji je određen **vrstom proizvoda**; 8. koji svojim izgledom **može da obmane javnost**; 9. koji sadrži **zvanične oznake za kontrolu ili garanciju kvaliteta**; 10. koji sadrži **državni ili drugi javni grb, zastavu, amblem, naziv i skraćenicu naziva neke zemlje ili međunarodne organizacije ili BiH ili njenih entiteta, kantona, distrikta bez odgovarajuće saglasnosti**; 11. nacionalni ili religijski simbol; 12. znak za vino (npr. šampanjac); 13. isključivo ime porijeklo međunarodno registrovane da važi za teritoriju BiH.

Relativni razlozi
na koje po
prigovoru može
ukazivati
kvalifikovano
lice

- Žigom se ne može zaštititi znak: 1. Koji je ISTI kao **prijašnji znak** drugog lica za sličnu robu odn. uslugu ili **SLIČAN ranije zaštićenom znaku** drugog lica za istu ili sličnu robu, ako postoji vjerovatnoća da će zbog te **SLIČNOSTI** nastati zabuna u prometu i asocijacija sa ranije zaštićenim znakom; 2. koji je ISTI ili **SLIČAN** za istu ili sličnu **VRSTU ROBE** odnosno **USLUGE**, znaku drugog lica koji je poznat u BiH u smisli Paričke konvencije (**opštepoznat znak**); 3. predstavlja **reprodukcije, imitaciju ili transliteracije** zaštićenog znaka drugog lica, ili njegovog bitnog dijela, koji je kod učesnika u prometu BiH nesumnjivo poznat kao **znak visoke reputacije (čuveni žig)**; 4. svojim izgledom ili sadržajem sadržajem **vrijeđa starije autorsko pravo ili geografsku oznaku ili zaštićeni industrijski dizajn**; 5. vrijeđa pravo na lične ime poznatog lica ili bilo kojeg lica; 6. isti li sličan prijašnjem znaku koji je prestao da važi zbog neproduženja registracije ako je prošlo manje od dvije godine od dana prestanka ranijeg žiga; 7. koji je podnesen suprotno principu dobre vjere, savjesnosti i poštenja.

ŽIG MOŽE BITI:

Verbalni (riječi)
Banjalučki Nektar

Figurativni

Trodimenzijski

a) individualni, kolektivni (žig udruženja npr. „Melinda“ za proizvodnju jabuka u Italiji) i žig garancije (npr. „Woolmark“ za 100% čistu vunu); b) zvučni, pozicioni, multimedijalni, hologramski, mirisni, ako se mogu grafički prikazati.

ZAŠTO JE ZNAČAJNO ZAŠTITI ŽIG?

1. Funkcija razlikovanja, upotrebe i obilježavanja roba/usluga

- Omogućava da se pred potrošačima određena roba/uslugu **identifikuje i učini prepoznatljivim** u odnosu na druge i slične robe/usluge;
- Žig omogućava vlasniku **isključivo pravo na obilježavanje robe/usluge i upotrebu takvog žiga** u privrednom prometu za određenu robu/uslugu;
- Zaštita omogućava nosiocu prava da **spriječi neovlaštenu upotrebu i korištenje** svog žiga

2. Pravna i ekonomska sigurnost, funkcija ukazivanja na porijeklo robe/usluge i garantna ili funkcija kvaliteta

- Zaštitom žiga učesnici na tržištu stiču **pravnu i ekonomsku sigurnost** u slučaju povrede žiga;
- Iako je žig nematerijalno dobro, on predstavlja **vrijednost, koja se može finansijski izmjeriti**, te kao takav može poslužiti kao garancija u banci kod podizanja kredita;
- Vlasnik žiga može drugima dati pravo na korištenje svog žiga za određenu naknadu zaključenjem **ugovora o licenci**;
- Kod **prodaje pravnog subjekta ili prodaje proizvoda na koji se žig odnosi**, žig može predstavljati bitan dio u procjeni ukupne vrijednosti imovine.
- **Garatna funkcija ili funkcija kvaliteta** - pretpostavlja se da svi proizvodi i usluge koji se pod određenim znakom nude na tržištu od strane jednog subjekta imaju **isti kvalitet**.

3. Reklamna (marketinška) funkcija

- Uspješnim korištenjem u prometu određeni znak u svijesti potrošača u prometu stiče svojstvo simbola, izaziva asocijaciju na robu (uslugu), svojstva robe i određene apstrakne vrijednosti (društveni prestiž, ekskluzivnost, zdravlje i drugo)
- Učesnik u tržištu koji ima zaštićeno industrijsko vlasništvo (patent, žig, industrijski dizajn) se prilikom sklapanja poslovnih sporazuma smatra ozbiljnim i dobro informisanim poslovnim partnerom

LISTA 100 NAJVRIJEDNIH BRENDOVA U 2023 GODINI

IZVOR: www.visualcapitalist.com/top-100-brand-value-2023/

Rank	Brand	Brand Value (B)	Country	Sector
1	Amazon	\$299.3	U.S.	Retail
2	Apple	\$297.5	U.S.	Tech
3	Google	\$281.4	U.S.	Media
4	Microsoft	\$191.6	U.S.	Tech
5	Walmart	\$113.8	U.S.	Retail
6	Samsung Group	\$99.7	South Korea	Tech
7	ICBC	\$69.5	China	Banking
8	Verizon	\$67.4	U.S.	Telecoms
9	Tesla	\$66.2	U.S.	Automobiles
10	TikTok/Douyin	\$65.7	China	Media

LISTA 100 NAJVRIJEDNIH BRENDOVA U 2023 GODINI

IZVOR: www.visualcapitalist.com/top-100-brand-value-2023/

THE TOP 100 Most Valuable Brands

We've visualized the most valuable brands for 2023, based on Brand Finance's annual Global 500 ranking.

- Retail (14)
- Tech & Services (16)
- Media (9)
- Banking & Insurance (20)
- Telecoms (8)
- Automobiles (10)
- Energy & Utilities (14)
- Food & Beverages (6)
- Healthcare Services (3)

U.S. companies make up half of the top 100 ranking.

How is a brand's value determined?

Source: Brand Finance

VISINA TAKSE ZA ZAŠTITU, TRAJENJE I PROMET ŽIGA

Ukupni troškovi za pred Institutom za zaštitu žiga iznose oko 960 KM za 10 godina.

Navedeno predstavlja 8 KM mjesečno za vremenski period od 10 godina

Iako je trajanje žiga ograničeno na 10 godina, plaćanjem taksi, može se neograničeno puta produžavati vrijeme trajanje zaštite žiga.

Nosilac žiga odnosno podnosilac prijave može 1) **Ugovorom o prenosu prava** prometovati žig; 2) **Ugovorom o licenci ustupiti** prava iz žiga (isključiva i neisključiva licenca) 3) **Ugovor o franšizi**.

Prijenos prava ima učinak prema trećim stranama nakon upisa u odg. registar Instituta o čemu Institut donosi posebno rješenje i objavljuje ga u službenom glasilu.

FAZE U POSTUPKU PRIZNANJA ŽIGA

Podnošenje prijave Institutu

- „Uredna“ prijava sadrži: 1) popunjen obrazac Z-01, 2) spisak roba i/ili usluga u skladu sa međunarodnom Ničanskom klasifikacijom koji se nakon podnošenja prijave ne može dopunjavati, niti proširivati; 3) izgled znaka.

Ispitivanje prijave od strane Instituta

- Formalno ispitivanje prijave (uredna prijava i uplata takse i troškova postupka)
- Suštinsko ispitivanje prijave (ispitivanje uslova iz Zakona o žigu i objave prijave žiga u Službenom glasniku). Na objavu žiga postoji mogućnost prijave.

Priznanje i trajanje žiga

- Rješenje o priznanju žiga i Isprava o žigu
- Žig traje 10 godina i podnosilac žiga može tokom zadnje godine važenja žiga podnijeti Zahtjev Institutu za produženje važenja žiga za narednih 10 godina.
- Žig je pravo koje je vremenski neograničeno, ali je teritorijalno ograničeno (npr. za teritoriju BiH).

STATISTIKA PRIJAVLJENIH ŽIGOVA U INSTITUT ZA INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO BIH U RAZDBOLJU 1992. -2022. GODINE

IZVOR: INSTITUT ZA INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO BIH

godina	podnosioci iz BIH	podnosioci iz inostranstva	ukupno prijava
1992-2008	5.678	19.161	24.839
2019	375	419	794
2020	322	496	818
2021	349	520	869
2022	305	464	769
UKUPNO	7.029	21.060	28.089

Firma iz BIH	Prijave	Aktivne prijave
Bosna Lijek	737	170
Teleoptik	44	17
Violeta	28	16
Voćar	35	15
Kiseljak	39	30
Bingo	43	42

Broj: IP-03-47-2-01317/22ČA
Datum: 23/02/2022 godine

ODB:2022/978

Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institut), odlučujući po zahtjevu podnosioca prijave **LANACO d.o.o. Banja Luka, Veljka Mladenovića bb, 78000 Banja Luka, , BA**, za priznanje prava na žig, nakon provedenog postupka ispitivanja uslova za priznanje prava na žig, a na osnovu člana 10., 25. st. (1), 38. st. (4), 39. st. (1) i (3), 40. st. (1) Zakona o žigu ("Službeni glasnik BiH", br. 53/10), d o n o s i

RJEŠENJE

1. PRIZNAJE SE individualni žig i upisuje u registar žigova kod Instituta za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine sa danom **23/02/2022** godine, pod brojem

BAZ2022721

za znak:

na ime nosioca prava: **LANACO d.o.o. Banja Luka
Veljka Mladenovića bb, 78000 Banja Luka, BA**

sa pravom prvenstva od: **22/07/2020** godine, kao datum podnošenja prijave

sa važenjem do: **22/07/2030** godine

za robe i/ili usluge svrstane prema Međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga – NCL (11) i to za klasu/e:

09 Aparati i instrumenti naučni, istraživački, navigacioni, geodetski, fotografski, kinematografski, audiovizuelni, optički, za vaganje, mjerenje, signalizaciju, otkrivanje, testiranje, kontrolu (inspekciju), spašavanje i nastavu; aparati i instrumenti za snimanje, prenos, reprodukovanje ili obradu zvuka, slike ili podataka; snimljeni podaci ili podaci koji se mogu preuzeti, računarski softver, prazni nosači podataka za digitalno ili analogno snimanje i skladištenje; računari i periferni računarski uređaji.

WEB: www.ibr.gov.ba; e-mail: info@ibr.gov.ba

Sjedište: 89000 Mostar, Kneza Domagoja bb.; e-mail: mostar@ibr.gov.ba; Fax: +387 36 31 84 20;
Tel: Protokol +387 36 33 43 81; Ured direktora i zamjenika direktora +387 36 33 43 82 (Mostar);

Ispostava Sarajevo: 71000 Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 95, lamela C – 3.sprat; e-mail: sarajevo@ibr.gov.ba;
Fax: +387 33 65 27 67; Tel: Protokol +387 33 65 27 65;

Ispostava Banja Luka: 78000 Banja Luka, Akademika Jovana Surinika 130; e-mail: banjaluka@ibr.gov.ba; Fax: +387 51 22 68 41; Tel: +387 51 22 68 40
Odjeljenja: Nacionalni žig, Međunarodni žig +387 33 65 27 88; Patenti +387 33 61 90 95, +387 36 33 43 81;
Industrijski dizajn, Autorsko i srodna prava +387 36 33 43 81;

BOSNA I HERCEGOVINA
INSTITUT ZA INTELJEKTUALNO VLASNIŠTVO

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ИНСТИТУТ ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНУ СВОЈИНУ

IP-03-47-2-01318/22ČA
Sarajevo, 23/02/2022 godine

ODB:2022/979

Na osnovu člana 41. Zakona o žigu
("Službeni glasnik BiH", broj 53/10), dodjeljuje se

Isprava o žigu

za žig:
BAZ2022721
za znak:

Na ime nosioca prava:
**LANACO d.o.o. Banja Luka
Veljka Mladenovića bb, 78000 Banja Luka, BA**

Nosilac(i) prava na žig ima Zakonom utvrđena prava na žig na teritoriji Bosne i Hercegovine
od **22/07/2020** godine.

Potpuni podaci o žigu sadržani su u prilogu i čine sastavni dio ove Isprave.

ravnatelj
Josip Merdžo

(111) RegistarSKI broj žiga: **BAZ2022721**

(151) Datum registracije žiga : **23/02/2022**

(220) Datum podnošenja prijave žiga : **22/07/2020**

(210) Broj prijave žiga : **BAZ2022721A**

(732) Nosilac žiga : **LANACO d.o.o. Banja Luka
Veljka Mladenovića bb, 78000 Banja Luka, BA**

(181) Datum do kojeg važi pravo na žig : **22/07/2030**

(511) Klasifikacijska oznaka klasa i popis roba i usluga prema Međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga ustanovljenoj Ničanskim aranžmanom:

- 09 Aparati i instrumenti naučni, istraživački, navigacioni, geodetski, fotografski, kinematografski, audiovizuelni, optički, za vaganje, mjerenje, signalizaciju, otkrivanje, testiranje, kontrolu (inspekciju), spašavanje i nastavu; aparati i instrumenti za snimanje, prenos, reprodukovanje ili obradu zvuka, slike ili podataka; snimljeni podaci ili podaci koji se mogu preuzeti, računarski softver, prazni nosači podataka za digitalno ili analogno snimanje i skladištenje; računari i periferni računarski uređaji.
- 42 Naučne i tehnološke usluge i istraživanje i projektovanje koji se na njih odnose; projektovanje i razvoj računarskog hardvera i softvera.

Posebni troškovi postupka za štampanje ove isprave u iznosu od 100 KM uredno su plaćeni shodno Tar. br. 76. c) Odluke o posebnim troškovima postupka za sticanje i održavanje prava industrijskog vlasništva ("Službeni glasnik BiH", br. 109/10).

Administrativne takse za štampanje ove isprave u iznosu od 20 KM uredno su plaćene shodno Tar.Br. 76.tačka 3.Odluke o izmjenama tarife administrativnih taksi ("Službeni glasnik BiH", br. 15/14).

ODGOVORNOSTI ZA POVREDE ŽIGA

1. Krivična odgovornost

- Krivična odgovornost je propisana krivičnom zakonodavstvu entiteta i krivičnom zakonodavstvu BD BiH na sljedeći način: 1) član 260. KZ RS Neovlaštena upotreba tuđeg poslovnog imena i druge posebne oznake robe ili usluga; 2) član 263. KZ FBiH Neovlašćeno korišćenje tuđeg modela i uzorka; 3) član 257. KZ BD BiH Neovlašćeno korišćenje tuđeg modela i uzorka.

2. Prekršajna odgovornost (članovi 98. i 100. Zakona o žigu)

- (1) Novčanom kaznom u iznosu od 5.000 KM do 200.000 KM kazniće se za prekršaj **pravno lice**, a novčanom kaznom u iznosu od 5.000 KM do 20.000 KM kazniće se za prekršaj **preduzetnik** koji na način iz člana 81. ovog zakona povrijede žig ili pravo iz prijave. (2) Novčanom kaznom u iznosu od 3.000 KM do 20.000 KM kazniće se za prekršaj iz stava (1) ovog člana i **odgovorno lice u pravnom licu i kod preduzetnika**. (3) Novčanom kaznom u iznosu od 3.000 KM do 10.000 KM kazniće se za prekršaj iz stava (1) ovog člana **fizičko lice**. (4) Predmeti koji su nastali izvršenjem prekršaja iz stava (1) ovog člana oduzeće se i uništiti, a predmeti, odnosno uređaji namijenjeni ili upotrijebljeni za izvršenje tih prekršaja biće oduzeti. (5) Prekršajni postupak je **hitan**. (5) Prekršajni postupak na osnovu odredaba ovog člana je **hitan**.
- (1) Inspekcijsku kontrolu u vezi sa prekršajima, sankcionisanim u članu 98. ovog zakona, vrši inspekcija nadležna za kontrolu tržišta u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine.

3. Građanskopravna odgovornost

(Članovi 83., 84. i 85. Zakona o žigu)

- **Aktivna legimitacija: Tužbu zbog povrede žiga, odnosno prava iz prijave** može da podnese *nosilac žiga, podnosilac prijave, sticalac isključive licence, korisnik kolektivnog žiga uz saglasnost nosioca kolektivnog žiga i korisnik žiga garancije uz saglasnost nosioca žiga garancije i to u roku od tri godine* od dana kada je tužilac saznao za povredu i učinio, a najkasnije **u roku od pet godina** od dana kad je povreda prvi put učinjena.
- **Penal:** Ako je povreda žiga učinjena *namjerno ili krajnjom nepažnjom*, nosilac žiga može od lica koje je žig povrijedilo **tražiti naknadu do trostrukog iznosa ugovorene, a ako nije ugovorena, od odgovarajuće uobičajene licencne naknade** koju bi primio za korišćenje žiga.

KORIŠTENJE ŽIGOM ZAŠTIĆENI OZNAKA PRILIKOM „TRENIRANJA“ VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE

IZVOR: MINA JOVANOVIĆ NINKOVIĆ, „KORIŠTENJE ŽIGOM ZAŠTIĆENIH OZNAKA PRILIKOM TRENIRANJA NAPREDNIH SISTEMA VEŠTAČKE INTELIGENCIJE, ZBORNİK RADOVA SA KONFERENCIJE „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Ovo pitanje manje aktuelno kod generativne vještačke inteligencije

Virtuelni asistenti – proizvodi koji koriste proizvode vještačke inteligencije za prepoznavanje, razumijevanje i generisanje govora i vizuelnih sadržaja.

Najpoznatiji virtuelni asistenti: Alexa (Amazon), Google Assitent, Siri (Apple), Cortana (Microsoft), Bixby (Samsung).

Treniranje vještačke intelingencije je postupak u koje se algoritmi podučavaju na osnovu podataka kako bi prepoznali obrazce, stekli sposobnost donošenja odluka i poboljšali performanse u rješavanju konkretnih zadataka.

Zakonski propisi koji važe kod nas u ovom trenutku ne reguliši upotrebu oznaka zaštićenih žigom za obučavanje sistema vještačke inteligencije.

Uredba EU o vještačkoj inteligenciji (EU ACT AI) ne pominje žig, već samo zaštitu autorskog prava.

Sudski spor koji je 2023. godine pokrenulo privredno **društvo Getty Images inc. protiv povezanih privrednih društava „Stability AI“ pred sudom u Delevaru - SAD** gdje tužilac zahtjeva naknadu štetu usljed povrede autorskog prava i žiga. Sudski spor nije pravosnažno okončan.

Tužilac u tužbenom zahtjevu ističe da povreda žiga postoji jer „neovlašteno korištenje oznaka Getty Images od strane Stability AI u vezi sa sintetičkim slikama generisanim pomoću Stable Diffusion će da uzrokuje zabunu kod potrošačke javnosti, koji su pogrešno informisani ili prevareni da vjeruju da je Getty Images dao Stability AI pravo da koristi oznake Getty Images i/ili da je Getty images sponzorisao, podržao ili je na neki drugi način povezan sa Stabiliy AI i njegovim sintetičkim slikama, sve na štetu reputacije i ugleda Getty Images.“

KORIŠTENJE ŽIGOM ZAŠTIĆENI OZNAKA PRILIKOM „TRENIRANJA“ VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE

IZVOR: MINA JOVANOVIĆ, NINKOVIĆ (2024), „KORIŠTENJE ŽIGOM ZAŠTIĆENIH OZNAKA PRILIKOM TRENIRANJA NAPREDNIH SISTEMA VEŠTAČKE INTELIGENCIJE, ZBORNIK RADOVA „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Sudski spor
Getty images v.s.
„Stability AI“

Tuženi „Stability AI“ su prozveli platformu po nazivu „Stable Difusion“ zasnovanu na sistemu vještačke inteligencije koja korisnicima nudi mogućnost generisanja slika na osnovu njihovih tekstualnih instrukcija.

Stability AI je kopirala najmanje dvadeset miliona zaštićenih slika sa sajta Getty images, zajedno sa pratećim tekstom i metapodacima, kako bi obučila svoja AI model „Stable diffusion.“

Virtuelni asistenti mogu neposredno da utiču na percepciju potrošača i njihove izbore prilikom odabira proizvoda na određenom tržištu. Npr. virtuelni asistent na platformi za kupovinu tehničke opreme može biti treniran da sugeriše korisnicima kupovinu proizvoda određenog proizvođača

Međunarodno udruženje za žigove 2019. je sačinili izvještaj „Vještačka inteligencija i budućnost brendova: kako će VI uticati na odabir proizvoda i ulogu koju žigovi imaju za potrošače“

U ovom izvještaju se ističe **negativne posljedice** primjene VI u vidu slabljenja veze između potrošača i oznaka, odn. umanjeње izloženosti potrošača različitim oznakama budući da virtuelni asistenti preuzimaju ulogu odabira proizvoda, kao i potpuno eliminisanje preferencija prema oznaci, omogućujući kupcima prema kriterijumima koji upšte nisu vezani za oznaku. **pozitivne promjene su** mogućnost da upotrebom VI lakše se ocjenjuje ciljna grupa potrošača, usmjeravaju se marketinške aktivnosti i lakše otkrivaju i otklanjaju ponude krivotvorenih proizvoda.

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA KAO SREDSTVO ZA POVREDU I UTVRĐIVANJE POVREDE ŽIGA

IZVOR: A. RADONJANIN (2024), „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA KAO SREDSTVO ZA POVREDU ŽIGA I KAO SREDSTVO ZA UTVRĐIVANJE POVREDE ŽIGA“, ZBORNIK RADOVA „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Ai

Test za utvrđivanje povrede žiga je da li postoji vjerovatnoće zabune kod potrošača u pogledu robnih ili uslužnih oznaka zaštićenih žigom.

Samo korištenje tuđih žigova za obučavanja algoritma VI ne dovodi nužno do povrede, jer ne može da izazove zabunu u situaciji u koju se upotreba dešava isključivo interno, tako da ne postoji upotreba žiga koja je vidljiva potrošačima.

Rizik od zabune potrošača i posljedično povrede žiga se značajno povećava kada se oznake koriste u sadržajima koje generište VI, gdje je nužno posmatrati komercijalni aspekt.

Falsikovani sadržaj – Primjer Deepfakes (najpoznatiji primjer krivotvorenja sadržaja kada se algoritmom VI stvaraju lažni video i audio snimak.) Ukoliko se na ovaj način koriste tuđi žigovi bez saglasnosti nosioca žiga, potrošači mogu biti obmanuti npr. Ilon Mask potrošačima saopšti da je tehnologiju za kreiranje automobila „Tesla“ prodao „Mercedesu“ gdje se koriste žigom zaštićene oznake „Tesla.“ Ovo je slučaj očigledne povrede žiga je se tuđi žig neovlašteno koriste na način da se obmanjuju potrošači u svrhu promovisanja i reklamiranja konkurencije.

Falsikovanje dokumenata – VI može direktno putem svog algoritma, umnožavate i kreirati falsikovati dokumente, umjetnička djela ili tekstove, lažne valute, akcije, obveznice i druge finansijske dokumente.

Ovdje se otvaraju svi vrste pravne odgovornosti (materijalne, nematerijalne odnosno građanska, krivična, upravna).

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA KAO SREDSTVO ZA POVREDU I UTVRĐIVANJE POVREDE ŽIGA

IZVOR: A. RADONJANIN (2024), „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA KAO SREDSTVO ZA POVREDU ŽIGA I KAO SREDSTVO ZA UTVRĐIVANJE POVREDE ŽIGA“, ZBORNIK RADOVA „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Sadržaj koji obuhvata tuđe žigom zaštićene oznake:

Na tržištu se dešava da VI stvara slike, video snimke ili tekst koji u sebi uključuje tuđe žigom zaštićene oznake. Primjer SORA – novi model VI, predstavlja od strane OPEN AI, „text to video“ model, algoritam koji predstava tekstualni instrukciju korisnika u u realistični video snimak. Potencijal za povredu žigom zaštićene oznake jer veći jer ovakve oznake mogu se mogu predstaviti u različitim oblicima. Do povrede žiga može doći npr, ukoliko korisnik pomoću SORA algoritma kreira realistični video snima na kome se vidi da nosi Rolex sat, a zatim takav snimak iskoristi u promotivne svrhe na internet stranici na kojoj prodaje nakit i satove.

Razvodnjavanje žigova

Razvodnjavanje (engl. *dilution*) predstavlja način zaštite slavni žigova. EU koristi termin „*reputacija*“, dok se u SAD-u ovi žigovi nazivaju „*čuveći*“ (engl. *famous*). Čuveći (slavni) žig u BiH i Srbiji se označava kao žig visoke reputacije koji uživa posebnu zaštitu prema Zakonu o žigu. Sadržaj generisan putem VI koji koristi i prikazuje oznake koje podsećaju na čuvene žigove (npr. pomenuta SORA generiše video na kojem postoje terensko motorno vozilo na kojem piše oznaka „DOVER“ umjesto „ROVER“) može dovesti do različitih posljedica: 1) zabuna kod potrošača, da postoji direktna ili indirektna veza sa poznatim žigom u smislu grupacije kompanija ili licence; 2) dolazi do razvodnjavanja žigova odnosno umanjenje distiktivnosti, snage razlikovanja koja takva čuvena oznaka ima što posljedično dovodi do umanjenja njene prepoznatljivosti.

OZNAKE STVORENE PUTEM VI

Algoritmi VI (npr. Midjourney, DALL-E) se mogu koristiti kao zamjena za tradicionalne dizajnere, te na osnovu instrukcija korisnika izraditi oznake (u vidu slike, naziva i slično). Ovakvim oznakama nedostaje originalnost, već isključivo interpretira i reprodukuje ono na čemu je trenirana. Oznaka stvorenim uz pomoć VI najčešće nedostaje distiktivnost, pa će korisnik dobiti oznaku veoma slabe moći prepoznatljivosti, ili opisnu ili generičku oznaku koja uopšte ne ispunjava uslove da bude zaštićena kao žig jer se po Zakonu o žigovima ne može zaštititi znak koji nije podoban za razlikovanje roba odn. usluga.

VI KAO SREDSTVO ZA ZAŠTITU ŽIGA

IZVOR: A. RADONJANIN, „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA KAO SREDSTVO ZA POVREDU ŽIGA I KAO SREDSTVO ZA UTVRĐIVANJE POVREDE ŽIGA“, ZBORNİK RADOVA SA KONFERENCIJE „VEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Pretraga baza podataka registrovanih žigova

- VI se uspješno koristi u pretragama baza podataka registrovanih žigova kako se utvrdilo da li je neki znak već registrovan ili je sličan starijim žigovima.

Borba protiv krivotvorene robe i drugih slučajeva povrede žiga

- VI algoritmi mogu brzo da analiziraju velike skupove podataka, prepoznaju obrazce i identifikuju slučajeve zloupotrebe žigova putem analize podataka kao što su liste proizvoda, slike i tekst.
- LLM algoritmi mogu da analiziraju tekstualne podatke iz različitih izvora kao što su opisi proizvoda, objave na društvenim mrežama i recenzije kupanje da bi identifikovali pominaje žigova.

Automatizacija mehaničkih i repetativnih zadataka za praćenje i zaštitu žigova.

- Oslobađanje ljudskih resursa, smanjenje ručnog rada, ušteda vremena, te efikasnije ostvarivanje prava i izvršavanja zadataka u digitalnom dobu.

PATENT

158274248

11/2720955

ŠTA JE TO PATENT, A ŠTA PRONALAZAK?

Patent je subjektivno pravo industrijske svojine.

Pronalazak (izum) predstavlja tehničko rješenje određenog tehničkog problema i kao takav je predmet zaštite patenta.

Subjekt prava je PRONALAZAČ ili njegov pravni sljednik odnosno lice na koje pronalazač prenese svoje pravo (nasljednik, ugovorni sticalac, poslodavac).

Patent štiti pronalazak iz bilo kojeg područja tehnike koji je:

1) nov; 2) koji ima inventivni nivo i 3) koji je industrijski primjeljiv.

Pronalazak može biti:

- 1) pronalazak proizvod;
- 2) pronalazak postupka i
- 3) pronalazak primjene.

Da bi pronalazač zaštitio svoj patent, navedeno se stiče u BiH priznanjem od strane Instituta za intelektualno vlasništvo BiH, a na osnovu prijave patetna koja opisuje pronalazak.

ŠTA TO NIJE PRONALAZAK?

Razlikuje se

- naučna otkrića;
- različita teorijska saznanja i
- metode kojim se došlo do tih saznanja.

Nije tehničke
prirode

- otkrića, načna teorije i matematičke metode;
- estetske tvorevine;
- planovi, pravila i metode za izvođenje umnih aktivnosti, igara ili privrednih aktivnosti (npr. metoda za učenje stranih jezika, pravila društvene igre);
- **kompjuterski programi (kao takvi);**
- prezentacije informacija definisane samim sadržajem tih informacija.

Patent ne
može biti
priznat
za

- pronalasku **životinjskih pasmina i biljnih sorti** i bitno bioloških postupaka za dobivanje biljaka ili životinja (postupak za dobivanje biljaka ili životinja bitno je biološki ako se u cijelosti sastoji od prirodnih postupaka kao što su ukrštanje ili selekcija);
- **Ljudsko tijelo i razni stepeni njegovog oblikovanja** ili jednostavno otkriće jednog od njegovih elemenata, uključujući sekvencu ili djelimičnu sekvencu gena;
- pronalasku koji se odnose na **dijagnostičke ili hirurške postupka ili postupke liječenja** koji se primjenjuju direktno odnosno neposredno tijelu čovjeka ili životinja;
- pronalasku čije bi **komercijalno iskorištavanje bilo suprotno zakonu, javnom poretku ili moralu**, ali ne samo zbog toga što je takvo iskorištavanje zabranjeno zakonom ili drugim propisom (kao što je naprimjer postupak **kloniranja ljudskih bića**, postupci za **modifikovanje genetičkog identiteta ćelija ljudskih bića**, upotreba **ljudskih embriona** u industrijske ili komercijalne svrhe, postupci za **modifikovanje identiteta životinja** koje bi vjerovatno prozrokovali njihovu **patnju** bez ikakve medicinske koristi za čovjeka i životinju, kao i životinje koje su rezultat takvog postupka.

USLOVI PATENTABILNOSTI

1. Novost pronalska

- Pronalazak je nov ako je na dan podnošenja prijave odnsono na dan prvenstva nije obuhvaćen stanjem tehnike odnosno odnosno učinjen dostupnim javnosti bilo gdje u svijetu, pisanim ili usmenim putemm, upotrebom ili na bilo koji drugi način.
- Smatra se da je pronalazak obuhvaćen stanjem tehnike ako je postao dostupan javnosti objavljivanjem, izlaganjem, prikazivanjem ili upotrebom na način koji stručnjacima omogućava da ga primjene.

2. Inventivni nivo pronaska

- Pronalazak ima inventivni nivo ako na dan podnošenja prijave, odnosno na dan prvenstva prijave, rješenje određenog problema ne proizilazi na očigledan način iz stanja tehnike za stručnjaka iz odgovarajuće oblasti.
- Ovdje se misli na **prosječnog stručnjaka** u onoj tehničkoj oblasti kojoj pripada pronalazak čiji se inventivni nivo utvrđuje. Npr. ako je pronalazak zaštita vasijskih letjelica od zračenja, stručnjak je doktor tehničkih nauka, a ako je pronalazak višenamjenski alat za odvijanje, stručnjak je kvalifikovani mehaničar.

3. Industrijska primjenljivost

- Pronalazak je industrijski primjenjiv ako je predmet pronalska: 1) *tehnički izvodljiv* i 2) *ako može da se proizvede ili upotrebi u bilo kojem području industrije, uključujući i poljoprivredu*.
- Dovoljno je da se pronalazak može materijalizovati u privrednom proizvodu ili postupku, bez obaveze „korisnosti“, dakle primjena pronalaska je dovoljna i kao samo moguća odnosno potencijalna.
- U SAD-u potrebna je „korisnost“ pronalaska, pa su na taj način isključeni bizarni pronalasci kao što je npr. „biciklo za muve“.

SUBJEKT ZAŠTITE - PRONALAZAČ

Pronalazač je lice koje je stvorilo pronalazak svojim stvaralačkim radom

Pravo na zaštitu pripada pronalazaču ili njegovom pravnom sljedniku odnosno licu na koje pronalazač prenese svoje pravo (nasljednik, ugovorni sticalac, poslodavac) **koji prvi prijavi pronalazak za patentiranje u Institut.**

Ako je pronalazak nastao zajedničkim radom više pronalazača, pravo na patent pripada svim pronalazačima.

Pronalazač može biti samo fizičko lice ili grupa fizičkih lica kao pronalazača, a nikako pravno lice.

Pronalazač ima pravo MORALNO PRAVO da bude naveden u prijavi patenta, svim ispravama za koji se izdaje patent i odgovarajućim registrima.

- Ako radnik na radu ostvari izum, inovaciju, tehničko unapređenje ili drugi pronalazak iz djelatnosti koju obavlja poslodavac, **dužan je da o tome obavijesti poslodavca i da mu, po pravu prvenstva, ponudi otkup pronalaska, ako ugovorom o radu nije drugačije određeno.**
- Ako se poslodavac u roku od 60 dana ne odazove na ponudu za otkup pronalaska ili izjavi da nema interesa za pronalazak, **radnik slobodno raspolaže pronalaskom**, s tim što je dužan da u tom roku i za vrijeme pregovora s poslodavcem **pronalazak čuva kao tajnu.**

Pronalazak u radnom odnosu - Zakon o radu Republike Srpske

ZAŠTITA PATENTA U BIH

Postupak za priznanje patenta pokreće se podnošenjem **prijave** Instituta za intelektualno vlasništvo BIH.

Domaća fizička i pravna lica mogu da podnose direktno Institutu.

Strana pravna i fizička lica može da podnese prijavu 1) direktno Institutu; 2) na osnovu Ugovora o saradnji na području патената – PCT i 3) na osnovu Sporazuma Vijeće ministara BIH i Evropske patentne organizacije (EPO) u saradnji u oblasti патената.

Zastupanje u postupku pred Institutom mogu se baviti **ovlašteni zastupnici** (fizička i pravna lica) upisana u registar **PATETNIH ZASTUPNIKA**.

Strano pravno i fizičko lice radnje u postupku pred Institutom može obavljati samo posredstvom PATETNOG zastupnika.

Institut ima ovlaštenje za sticanje, održavanje, prestanak i evidenciju prometa patenta odnosno konsenzualnog patenta.

Pravo prvenstvo

Od datuma koji je utvrđen kao datum podnošenja prijave patenta, pod uslovom da je prijava objavljena, podnosilac prijave ima pravo prvenstva u pogledu svakog drugog podnosioca koji je za isti pronalazak podnese prijavu kasnije.

Jedinstvo pronalaska

(jedinstvena pronalazačka zamisao)

Za svaki pronalazak se podnosi posebna prijava. Jednom prijavom se može zahtjeva zaštita za više pronalazaka samo ako su ti pronasci međusobno tako povezani da ostvaruju jedinstvenu pronalazačku zamisao.

SADRŽAJ PRIJAVE PATENTA

1. Zahtjev za priznanje patenta

- 1. Zahtjev je štampani obrazac (P-01) koji je pripremljen od strane Instituta. Mora da sadrži: 1.1. izričitu naznaku da se zahtjeva priznanje patenta; 1.2. naziv pronalaska koji odražava njegovu suštinu i
- 1.3. podatke o podnosiocu prijave.

2. Opis pronalaska

- 2.1. Oblast tehnike na koju se pronalazak odnosi; 2.2. tehnički problem za čije se rješenje traži zaštita patentom (*inventivni nivo*); 2.3. stanje tehnike sa prikazom i analizom poznatih rješenja definisanog tehničkog rješenja problema (*novost pronalaska*); 2.4. izlaganje suštine pronalaska tako da se tehničko rješenje može razumjeti, navođenje tehničke novosti pronalaska u odnosu na postojećije stanje tehnike; 2.5. kratak opis crteža, ako ga ima; 2.6. detaljan opis najmanje jednog načina ostvarivanja pronalaska uz navođenje primjera i sa pozivom na crteže ako postoje; 2.7. način industrijske i druge primjene

3. Patetni(e) zahtjev(e);

4. Crteže;

5. Sažetak

6. Dokaz o uplati troškova prijave;

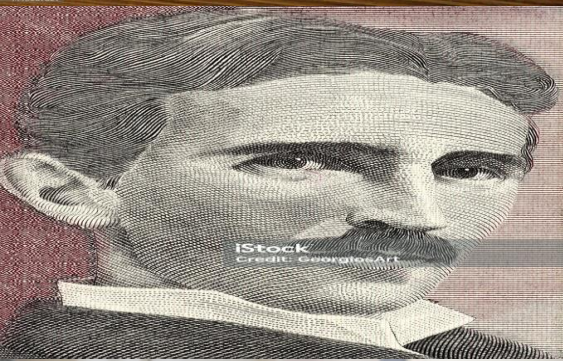
7. Punomoć za zastupanje, u slučaju da se podnošenja prijave vrši putem zatupnika

- 3. Jedan ili više **patetnih zahtjeva** predstavlja jezgro prijave odnosno logičku definiciju pronalaska. Oni definišu patent isključivo tehničkim karakteristikama.
- 4. **Crtež** predstavlja nacrt na koji se poziva opis pronalaska i patentni zahtjev. Nije uvijek obavezan (npr. pronalazak zaštićen patentom specifičnog čaja za liječenje urinarnih problema koji je zaštićen u Srbiji nema crteža.)
- 5. Sažetak (Apstrakt)

TROŠKOVI POSTUPKA (UKLJUČUJU OBJAVU U SLUŽBENOM GLASNIKU I DVIJE GODINE ODRŽAVANJA)

Za fizička i pravne lica: 250 KM troškovi postupka i 10 KM administrativna taksa

Za fizičko lice koje je ujedno i pronalazač odobrava se popust od 50 % : 125 KM za troškove postupka i 5 KM administrativna taksa

Za članove registrovanih udruženja inovatora sa teritorije BiH (dokazuje se potvrdom o članstvu) odobrava se popust od 90 %: 25 KM za troškove postupka i 1 KM za administrativnu taksu.

OBJAVLJIVANJE PRONALASKA I PRAVO IZ PRIJAVE

Prijava se objavljuje nakon isteka 18 mjeseci od datuma podnošenja, odnosno od datuma priznatog prava prvenstva, čime postaje dostupna javnosti. Tada pronalazačko pravo prelazi u pravo iz prijave.

Objavljivanjem prijave podnosilac prijave patenta stiče **privremena prava** na osnovu kojih može zahtjevati naknadu štete od bilo koje treće strane koja je u vremenskom periodu između datuma objavljivanja prijave patenta i datuma objavljivanje podatka o priznanju patenta iskorištava pronalazak, što bi nakon priznanja patenta moglo biti zabranjeno.

Prijava patenta koja je odbijena, odbačena, povučena ili se smatra povučenom ne proizvodi učinke propisane gore navedenom odredbom (pravo iz prijave se smatra kao da nikada nije ni postojalo).

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

INSTITUT ZA INTELKTUALNO VLASNIŠTVO
BOSNE I HERCEGOVINE

ИНСТИТУТ ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНУ СВОЈИНУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

GLASNIK GLASILO ГЛАСНИК

Službeni glasnik Instituta za intelektualno vlasništvo
Bosne i Hercegovine

Službeno Glasilo Instituta za Intelektualno vlasništvo
Bosne i Hercegovine

Службени Гласник Института за интелектуалну својину
Босне и Херцеговине

1/2021

POSTUPAK NAKON OBJAVLJIVANJE PRIJAVE

PRIVREMENA PRAVA KOD MEĐUNARODNE PRIJAVE

Privremena prava podnosioc međunarodne prijave stiče datumom objavljivanja prijave patenta na jednom od službenih jezika u BiH.

↓

Podnosilac može, u roku od šest mjeseci od datuma objavljivanja prijave patenta u službenom glasniku, podnijeti zahtjev:

- 1) priznanje patenta provođenjem postupka potpunog ispitivanja prijave patenta;
- 2) priznanje patenta na osnovu prihvaćenih podnesenih rezultata potpunog ispitivanja prijave patenta ili
- 3) odgodu provođenja postupka potpunog ispitivanja patenta i dodjele konsenzualnog patent (patent koji je prošao formalne uslove, a nije prošao suštinski ispitivanje prijave).

PRIVREMENA PRAVA KOD EVROPSKOG PATENTA

Podnosilac objavljene prijave evropskog patenta privremena prava stiče od datuma kada dostavi prijevod patetnih zahtjeva objavljene prijave evropskog patenta na jednom od službenih jezika u BiH, licu koje koristi patent u BiH.

Bosna i Hercegovina   Босна и Херцеговина

INSTITUT ZA INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO
BOSNE I HERCEGOVINE

ИНСТИТУТ ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНУ СВОЈИНУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

GLASNIK GLASILO ГЛАСНИК

Službeni glasnik Instituta za intelektualno vlasništvo
Bosne i Hercegovine

Službeno Glasilo Instituta za Intelektualno vlasništvo
Bosne i Hercegovine

Службени Гласник Института за интелектуалну својину
Босне и Херцеговине

1/2021

PRAVA IZ PATENTA

1. Lično-pravna (moralna) prava pronalazača

- Pronalazač ima pravo da bude naveden u
- 1.1. prijavi patenta; 1.2. svim ispravama koje se izdaju za priznati patent i 1.3. odgovarajućim registrima.

ISKLUČIVA PRAVA IZ PATENTA
Bez saglasnosti nosioca patenta svakom drugom licu je zabranjeno:

2. Imovinskopravna ovlaštenja pronalazača (nosilac patenta je ovlašten drugome da zabrani vršenje radnji ekonomskog iskorištavanja patentiranog pronaska.)

- 2.1. Ako je predmet patenta **proizvod** – izrađuje, nudi na prodaju, prodaje, upotrebljava, izvozi ili uvozi i skladišti u te svrhe proizvod koji je izrađen prema zaštićenom pronasku
- 2.2. Ako je predmet patenta **postupak** –
  - a) primjenjuje postupak koji je predmet zaštićenog pronaska ili nudi njegovu primjenu;
  - b) nuditi na prodaju, prodavati, upotrebljavati, izvoziti, uvoziti i skladištiti u te svrhe proizvod koji je direktno dobijen postupkom koji je predmet zaštićenog izuma.

PROMET PATENTA

1. Ugovor o potpunom i djelimičnom prenosu prava

2. Ugovor o LICENCI

(ovu licencu potrebno razlikovati od licenci softvera iz pravnog sistema SAD-a)

- 1. Patent može da bude predmet **ugovora o potpunom ili djelimičnom prenosu prava**.
- 2. **Ugovor o licenci** ustupa se pravo na iskoštavanje zaštićenog pronalaska.
- Član 686. ZOO: Ugovorom o licenci obavezuje se davalac licence da sticalocu licence ustupi, u celini ili delimično, **pravo iskorišćavanja pronalaska, tehničkog znanja i iskustva, žiga, uzorka ili modela**, a sticalac licence se obavezuje da mu za to plati određenu naknadu.

Patent može da bude predmet:

3. Založnog prava i 4. pljenidbe.

- 1. Prenos prava i 2. licenca ima učinika prema trećim licima od datuma upisa u **Registar (prijave) патената** koji vodi Institut i vrši se na zahtjev jedne od ugovornih strana.
- 3. Založno pravo (pokreće se na zahtjev založnog dužnika ili povjerioca) i 4. pljenidba (sud po službenoj dužnosti obavještava Institut) ima učinak od datuma upisa u Registar. патената

PRAVO PRVENSTVA I NASTANAK PATENTA

Patetno pravo daje prvenstvo u pogledu prava na zaštitu onom licu koje je prvo prijavilo pronalazak za zaštitu.

Datum podnošenja prijave je datum prvenstva.

Pariska konvencija o zaštiti industrijske svojine je uvela institut **međunarodnog (unijskog - pariskog) prvenstva**.

Fizičkom ili pravnom licu koje je podnijelu uređnu prijavu patenta sa dejstvom u u nekoj zemlji članici Pariske unije za zaštitu industrijske svojine ili Svjetske trgovinske organizacije priznaće se u BiH **pravo prvenstva** od datuma podnošenja prijave, ako u BiH za isti patent podnese prijavu u roku od 12 mjeseci računajući od dana podnošenja prve prijave.

Unijskim (pariskim) međunarodnim prvenstvom uspostavlja se fikcija da je prijava podnesena na dan podnošenja prvobitne prijave.

Unijsko pravo prvenstva postoji i u **pravu žiga i pravu industrijskog dizajna**, jedina je razlika jeste u roku da se podnese prijava u roku od 6 mjeseci od dana podnošenja prve prijave.

Patent nastaje upisom u registar patenata, njegovo važenje se računa od datuma podnošenja prijave i važi 20 godina za patent i 10 godina za godina za konsenzualni patent.

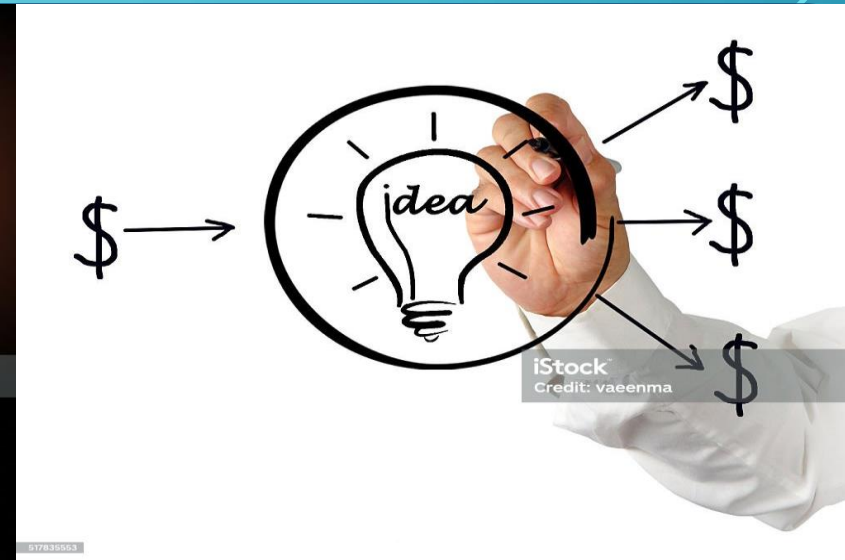
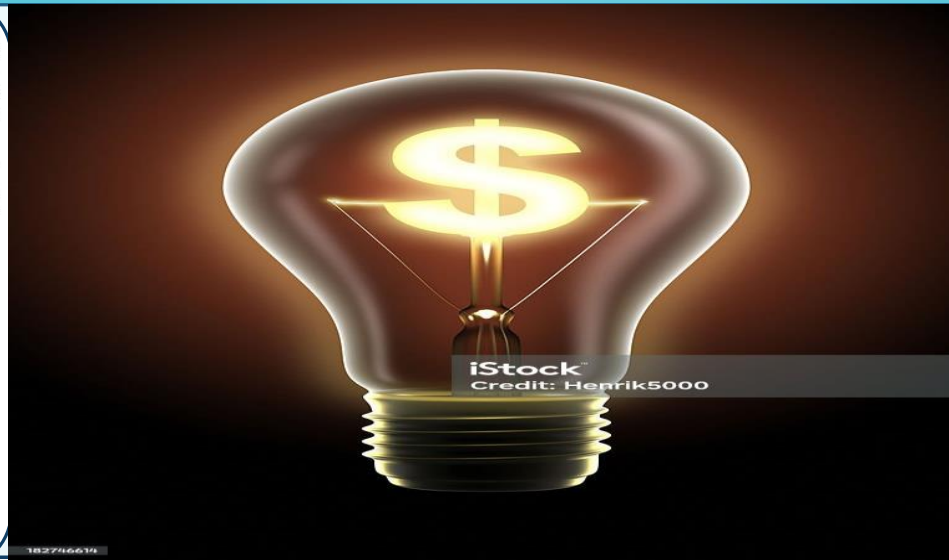
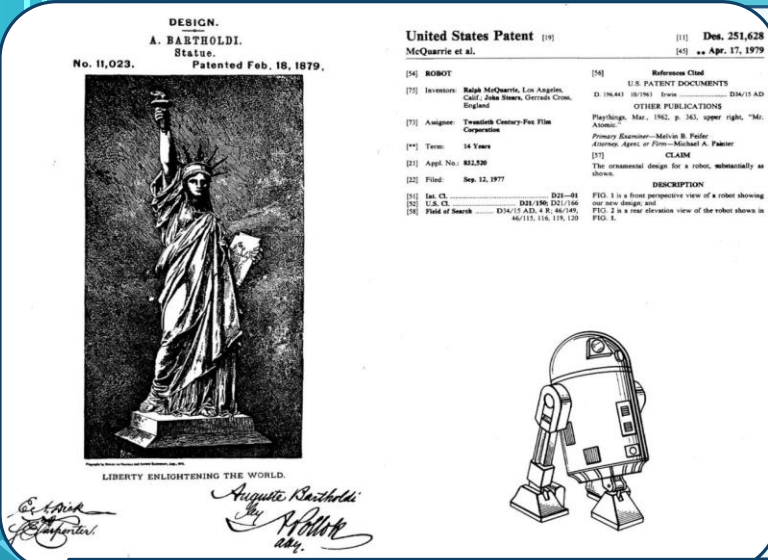
Godišnja taksa i troškovi postupka se plaćaju za treću i svaku sljedeću godinu.

Pravo iz prijave postoji pod odložnim uslovom da patent bude priznat i registrovan.

Ako patent ne bude priznat, smatra se da pravo iz prijave nikada nije ni postojalo.

MOTIVI ZA PATENTIRANJE, STATISTIKA PATENATA PO ZEMLJAMA I EKONOMSKA KORIST OD PATENTIRANJA PO INDUSTRIJAMA

- 2005. u svijetu je podneseno 1,7 miliona patenata. 2015. godine broj prijava patenata se povećao na 2,9 miliona, dok je priznato 1,21 milion patenata.

- Reklamni kampanja za „Audi A6“ 2006. godine je glasilo: „Do danas je NASA podnijela 6.509 prijava patenata, a „Audi“ da bi proizveo „A6“ model je podnio 9.621 prijava patenta. „NASA“ je možda vodeća u oblasti svemirskih putovanja, ali „Audi“ je na čelu u oblasti konstruisanja automobila.“

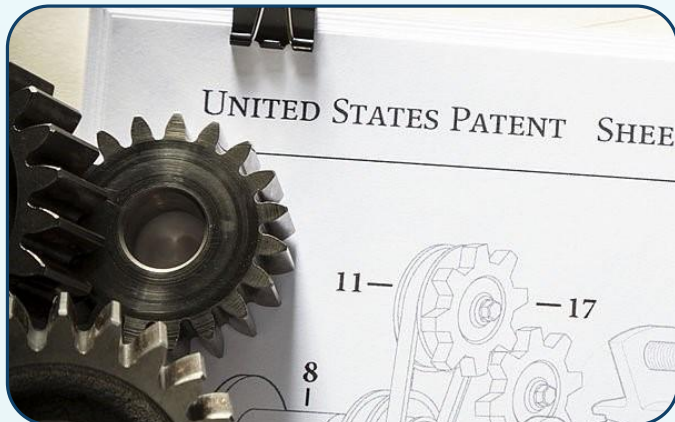
Evropska komisija je u jednoj svojoj studiji utvrdila **6 najučestalijih motiva za patentiranja**: 1) sopstvena komercijalna eksploatacija; 2) licenciranje drugome; 3) ukršteno licenciranje; 4) sprečavanje imitacija i 5) blokiranje drugih da patentiraju i 6) reputacija.

Primjeri **ugovora o ukrštenom licenciranju** gdje se obe ugovorne strane relaksiraju od međusobnih spornih situacija, izbjegnu troškove licencne naknade, „zaobilaznje“ patenata druge strane i posvete se tehnološkoj borbi u oblastima gdje ne postoji uzajamna blokada. : 1) 2004. godine „Sony“ i „Samsung“ za 20.000 patenata obe firme u oblasti elektronike; 2) 2005. god. „LG Eletronics“ i „Matsushita“ u domenu tehnologije plazme ekrana, DVD-a i personalizovanih računara.

Od 6,3 miliona koji su važili 2006 godine, oko 78% je priznato u SAD-u, 18% u Japanu, 31% državama članicama Konvencije o evropskom patentu i 23% ostatak svijeta.

Kao sredstva za prisvajanja koristi od pronalaska, patent je ključan za 60% istraživanja i razvoja u **farmaceutskoj industriji**, 15% u **hemijskoj industriji** i 5% u **mašinskoj industriji**.

NAČINI OSTVARI ZAŠTITE PATENTA U INOSTRANSTVU

1. podnošenjem prijave **direktno patentnim kancelarijama u državama** kojima se traži zaštita

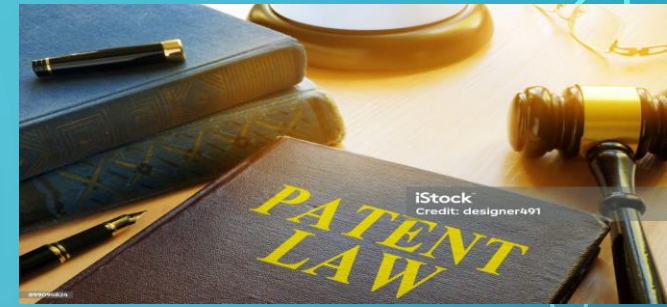
2. **Međunarodna prijava koja se podnosi u skladu sa Ugovor o saradnji u oblasti patenata (PCT).**

Ova međunarodna prijava se može se podnijeti Institutu kao prijemnoj kancelariji 1) ako je podnosilac prijave državljanin BiH ili 2) fizičko lice koje u BiH ima prebivalište ili 3) pravno lice koje ima svoje sjedište u BiH.

3. Podnošenje prijave **direktno regionalnim patentnim kancelarijama** (Za Evropu: European Patent Office - EPO, Za Afričke zemlje: Organisation Africaine de la Propriete Intellectuall, Za zemlje Beneluska: Benelux Office for Intellectual Property).

EPO procedura je najzastupljenija

ZAŠTITA PODNOŠENJEM PRIJAVE PATENTA DIREKTNO PATETNIM KANCELARIJAMA U DRŽAVAMA U KOJIMA SE TRAŽI ZAŠTITA

Odluka o ovakvom načinu zaštite odlučuje se po pravilu **nakon analize troškova, kao i poslovni ambicija.**

Obično je isplativije koristiti ovaj način podnošenja prijave kada se zahtjeva zaštita **u malom broju državu**
(npr. od 3 do 4 države.)

Prilikom podnošenja prijave patenta u inostranstvu moguće je zadržati datum podnošenja prve prijave u BiH,
te tako ostvariti tzv. **pravo prvenstva.**

Uslov za zahtjevanje prava prvenstva je da se prijava podnese u roku od 12 mjeseci računajući od dana
podnošenja prve prijave.

Prijava se podnosi u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom države u kojoj se želi ostvariti zaštita.

MEĐUNARODNA ZAŠTITA PATENTA NA OSNOVU UGOVORA O SARADNJI U OBLASTI PATENATA (PCT)

PCT ugovor omogućava podnošenje **jedne patetne prijave sa istovremenim učinkom u više zemalja** umjesto podnošenje nekoliko odvojenih nacionalnih/regionalnih patetnih prijava.

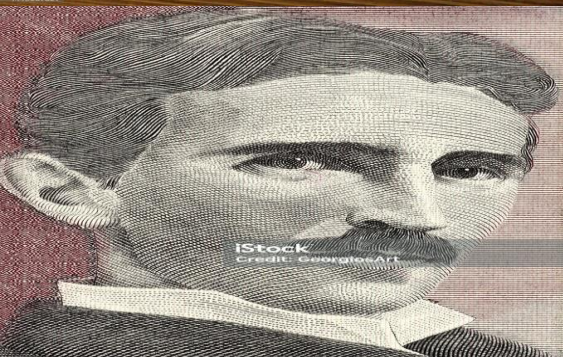
PCT **ne isključuje** vođenje postupaka pri nacionalnim i/ili regionalnim kancelarijama u nacionalnoj fazi postupka, nego samo **olakšava** postupak podnošenja prijave.

Odluku o dodjeli patenta donosi svaki od nacionalnih i/ili regionalnih patetnih kancelarija u nacionalnoj i/ili regionalnoj fazi postupka koja se odvija prema propisima te države ili regionalne organizacije

Prednost „PCT“ prijave: 1) jedinstven zahtjev za patetnu prijavu (jedna prijava na engleskom jeziku); 2) podnosi se Institutu; 3) jedinstveno pretraživanje od strane EPO (Evropske patente organizacije); 4) jedinstveno pretraživanje od strane WIPO-a (Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo); 5) jedinstveno preliminarno ispitivanje patetne prijave (po potrebi) i 6) prevođenje i plaćanje taksi za ulazak u nacionalne i/ili regionalne kancelarije u roku od 30 mjeseci.

U postupku za podnošenje „PCT prijave“ u Institutu, prijava mora sadržavati: 1) popunjen obrazac „PCT REQUEST“ (Form PCT/RO/101); 2) opis pronalaska i crtež ako je potrebno (na engleskom jeziku); 3) patetne zahtjeve (na engleskom jeziku); 4) apstrakt (na engleskom jeziku) i 5) dokaz o uplati taksi za PCT prijavu.

TROŠKOVI MEĐUNARODNE ZAŠTITE NA OSNOVU PRIJAVE NA OSNOVU UGOVORA O SARADNJI U OBLASTI PATENANATA (PCT PRIJAVE)

Troškovi za PCT prijavu:

- 1) WIPO (Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo) - međunarodna taksa (international fee) 1378 eura;
- 2) WIPO(Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo) - međunarodna za međunarodno pretraživanje (search fee) 1775 eura;
- 3) Institut za intelektualnu svojinu BiH - taksa za uvjerenje o pravu prvenstva 30 KM i
- 4) Institut za intelektualnu svojinu BiH – taksa za prosljeđivanje PCT prijave 60 KM.

Pravo na umanj enje od 90 % u WIPO (Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo) je moguće ukoliko su kumulativno ispunjena sledeća 3 uslova:

- 1) podnosilac prijave koji ima državljanstvo BiH;
- 2) podnosilac prijave koji ima mjesto boravka u BiH;
- 3) podnosilac prijave koji je fizičko lice.

PRIMJERI PRIZNATIH PATENATA U ZAVODU ZA INTELEKTUALNU SVOJINU U REPUBLICI SRBIJI

1. Biljna mješavina *epilobium* u obliku čaja. Predstavlja biljni preparat koji se u medicinske svrhe za liječenje urinarnog trakta.

2. Sistem za daljinsko upravljanje samohodnim uređajem za automatsko čišćenje ventilacionih kanala i definfenciju.

3. Postupak za proizvodnju kobasica sa niskim procentom masnoće (od 1 do 20%).

4. Kartonska gajbica za plastične čaše. Navedeni predmetom spada u oblasti ambalaže namjenjene za čuvanje, rukovanje i isporuku robe (plastične čaše za držanje jogurta, kiselog mlijeka, topljenog sira, pudinga) od proizvođača do korisnika ili potrošača.

ODGOVORNOSTI ZA POVREDE PATENTA

1. Krivična odgovornost

- Krivična odgovornost je propisana u krivičnom zakonodavstvu entiteta i Brčko distrikta na sljedeći način: 1) Član 261. KZ RS Neovlaštena upotreba tuđeg pronalaska; 2) Član 262. KZ FBiH Povreda pronalazačkog prava; 3) član 256. KZ BD BiH Povreda pronalazačkog prava.

2. Građanskopravna Odgovornost

- Ako je isključivo pravo koje proizilazi iz patenta, nosilac ovog prava može svoja prava ostvarivati podnošenjem tužbe u parničnom postupku pred nadležnim sudom.
- Članom 105. Zakona o patentu BiH koji nosi naziv „PENAL“ propisano je sljedeće: „Ako je pravo nosioca koje proizilazi iz patenta povrijeđeno namjerno ili krajnjom nepažnjom, nosilac prava može od povredioca da traži naknadu do trostrukog iznosa ugovorene, a ako nije ugovorena, od odgovarajuće uobičajene naknade.“

3. Carinske mjere

- **CARINSKE MJERE:** Nosilac isključivih prava prema Zakonu o patentu, koji opravdano sumnja da će doći do uvoza, tranzita ili izvoza robe proizvedene suprotno odredbama ovog zakona, **može kod organa nadležnog za poslove carine podnijeti zahtjev za zaštitu svojih prava putem carinskih mjera privremenog zadržavanja robe od daljeg puštanja u promet.**

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I PATENT

IZVOR: SLOBODAN MARKOVIĆ (2024), „PATETNO PRAVO U DOBA VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE“, ZBORNIK RADOVA „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Jezgro VI je softver tj. kodirani algoritam, a njen izvršilac je računar (harver). Pronalazci alati VI je softver. Pronalazci primjene VI su sva tehnička rješenja koja su posljedica primjene VI.

Alati VI su računari, softver, baze podataka i računarske mreže. Ono su suština treće industrijske revolucija i osnova za četvrtu industrijsku revolucija koju predstavlja VI.

Računarski program zbog nedostatka tehničkog karaktera je isključen iz patetno pravne zaštite, kako u SAD, tako i EU, kao i kod nas.

Pronalazak ne gubi podobnost za patentiranje samo činjenicom što uključuje softver. (Presuda Vrhovnog suda SAD Diamond v. Diehr iz 1981). Međutim, postoje računarski programi koji imaju **dodatni tehnički karakter koji ga čini pronalaska**, te su kao takvi patentabilni (od 2015. godine do danas je u SAD priznato više od 500 000 softverskih patenata)

Patentabilni softveri koji imaju dodatni tehnički karakter su npr. ako program preko računara kontroliše određene tehničke procese ili funkcionisanje računara ili interfejsa. Primjeri: 1) metoda kontrolisanja ABS kočnog sistema u vozilima, 2) određivanje nivoa radijacija u medicinskim uređajima i 3) kompresija digitalnih audio i video zapisa.

Računarski primjenjeni pronalasci (engl. computer implemented inventions) obuhvataju pronalasci koji uključuju upotrebu računara, računarske mreže ili drugog uređaja koji se može programirati, pri čemu je bar jedna karakteristika tog pronalaska ostvarena putem računarskog programa.

Oblasti u kojima se javljaju računarski primjenjeni pronalasci: 1) automatizacija industrijskih procesa; 2) obrada podataka i signala; 3) mašinsko učenje; 4) skladištenje podataka i pristupanje podacima (format i struktura baze podataka); 5) prezentacija informacija (npr. virtuelna realnost); 6) bezbjednost (kriptografija, autentifikacija, blokčejn).

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I PATENT

IZVOR: SLOBODAN MARKOVIĆ (2024), „PATETNO PRAVO U DOBA VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE“, ZBORNIK RADOVA „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Pronalazak računarskog programa se može kvalifikovati kao pronalazak proizvoda (skup intrukcija da računar izvrši korake A,B,C). Patentiranje računarskih programa ne podrazumijeva otkrivanje ciljnog koda programa. Izvorni i ciljni kod su bitni za autorsko-pravnu zaštitu računarskog programa.

Međutim, u patetnom zahtjevu računarski program se može definisati i kao pronalazak postupka („postupak izveden pomoću računara koji ima korake A,B I C).

Posebna grupa računarskih primjenjenih pronalazaka jesu pronalazci realizovani u decentralizovanom računarskom okruženju, koji obuhvataju pronalazke za pristup podacima i računarima na udaljenim serverima radi pružanja raznih usluga (navigacija, virtuelna realnost i autonomna vozila

Iskristalio se samo 1 slučaj DABUS gdje su svi patetni zavodi odbili su patetnu prijavu kao neurednu zbog toga mašina nako pronalazača (osim Južnoafričke Republike.) Riječ je o dva pronalaska koja su rezultat primjene VI, prvi koji se odnosi na posudu za hranu koja je konstuisana na principima fraktalne geometrije i koja omogućava brzo zagrevanje, a drugo je priručna lampa koja privlači pažnju u hitnim slučajevima.

Ovaj slučaj je zaprimio veliku pažnju, a analiziramo je sa tri aspekta: 1) faktičkog – da li je VI do te mjere automatizovan da može sam da rješava tehničke probleme; 2) filozofski pristup – 3) teleološki pristup.

1. Faktički aspekt – VI ne može samostalno da rješava tehničke probleme iz razloga što mašine nisu izjednačen u pogledu sposobnosti sa čovjekom. **2. Filozofski pristup** – Etičke smjernice za pouzdanu VI koje je načinila Visoka ekspertska grupa Komisije, kao i Uredba EU o harmonizovanim pravilima za VI EU iz čega proizilazi da svijet odlučno stoji na poziciji da razvoj VI mora ostati u okvirima sredstva za održavanje i unapređenje ljudskih vrijednosti, prije svega autonomije, slobode i dostojanstva čovjeka. **3. Teleološki aspekt** – pronalazci rezultata VI na današnjem stepenu tehnološkog razvoja, nisu lišeni veze sa fizičkim licem koje je svojim kreativnim radom stvorilo tehničke uslove i usmjerilo mašinu ka rješavanju zadanog tehničkog problema.

KOLIKO PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE IMA PATIKA „NIKE“, A KOLIKO „SMART“ MOBILNI TELEFON?

TRADE MARKS

- Brand
- Start-up tone

DESIGN

- Form of overall phone
- Arrangements and shape of buttons
- Position and shape of screen

TRADE SECRETS

- Some technical know how kept 'in-house' and not published

PATENTS & UTILITY MODELS

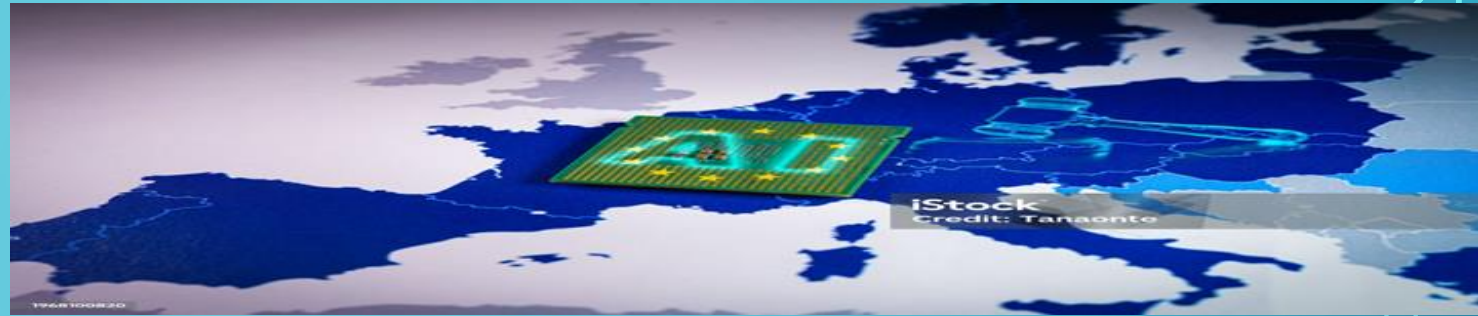
- Data-processing methods
- Operating system
- Operation of user interface

COPYRIGHT

- Softwares
- User manual
- Ringtone
- Start-up tune
- Images

THE EU AI ACT

Ova Uredba propisuje: (a) usklađena pravila za stavljanje na tržište, puštanje u rad i korištenje AI sistema u Uniji; (b) zabrane određenih AI praksi; (c) posebne zahtjeve za visokorizične AI sisteme i obaveze za operatere takvih sistema; (d) usklađena pravila *transparentnosti* za određene AI sisteme; (e) usklađena pravila za *stavljanje na tržište* AI modela opšte namene; (f) pravila o praćenju tržišta, tržišnom nadzoru, upravljanju i provođenju; (g) mjere za podršku *inovacijama*, sa posebnim fokusom na MSP, uključujući startup.

Svrha ove Uredbe je poboljšati funkcionisanja unutrašnjeg tržišta i promovisanje usvajanje vještačke inteligencije (AI) usmjerene na čovjeka uz osiguravanje visokog nivoa zaštite zdravlja, sigurnosti, osnovnih prava sadržanih u Povelji, uključujući demokratiju, vladavinu prava i zaštitu okoline, od štetnih učinaka AI sistema u Uniji i novih sistema podrške.

Ova Uredba primjenjuje se:

(a) **pružatelji usluga** koji stavljaju na tržište ili stavljaju u rad AI sisteme ili stavljaju na tržište AI modele opšte namjene u Uniji, bez obzira na to jesu li ti pružatelji osnovani ili se nalaze unutar Unije ili u trećoj zemlji;

(b) **implementatori AI sistema** koji imaju svoje mjesto osnivanja ili se nalaze unutar Unije;
c) **dobavljače i implementatore AI sistema** koji imaju mjesto osnivanja ili se nalaze u trećoj zemlji, gdje se proizvodnja proizvedena AI sistemom koristi u Uniji;

d) **uvoznici i distributeri AI sistema;**
(e) **proizvođači proizvoda** koji stavljaju na tržište ili stavljaju u upotrebu AI sistem zajedno sa svojim proizvodom i pod svojim imenom ili žigom;
f) **ovlašteni predstavnici provajdera** koji nisu osnovani u Uniji;
(g) **pogođene osobe** koje se nalaze u Uniji.

THE EU AI ACT

Najznačajnije definicije

„uvoznik” znači fizičko ili pravno lice sa sjedištem u Uniji koje stavlja na tržište AI sistem koji nosi naziv ili zaštitni znak fizičkog ili pravnog lica sa sjedištem u trećoj zemlji;

„razumno predvidiva zloropotreba” znači korištenje AI sistema na način koji nije u skladu s njegovom predviđenom svrhom, ali koji može proizaći iz razumno predvidivog ljudskog ponašanja ili interakcije s drugim sistemima, uključujući druge AI sisteme;

„podaci o obuci” znače podatke koji se koriste za obuku AI sistema prilagođavanjem njegovih parametara koji se mogu naučiti; **„osjetljivi operativni podaci”** znači operativni podaci koji se odnose na aktivnosti sprječavanja, otkrivanja, istrage ili krivičnog gonjenja krivičnih djela, čije bi otkrivanje moglo ugroziti integritet krivičnog postupka;

„sistem za prepoznavanje emocija” znači AI sistem u svrhu identifikacije ili zaključivanja emocija ili namjera fizičkih osoba na temelju njihovih biometrijskih podataka;

THE EU AI ACT

Najznačajnije definicije

„AI sistem” znači sistem zasnovan na mašini koji je dizajniran da radi sa različitim nivoima autonomije i koji može pokazati prilagodljivost nakon primene i koji, za eksplicitne ili implicitne ciljeve, zaključuje, na osnovu ulaznih podataka koje prima, kako da generiše izlaze kao što su predviđanja, sadržaj, preporuke ili odluke koje mogu uticati na fizičko ili virtuelno okruženje;

„upravljač ili pokretač (engl. „deployer”) znači fizičko ili pravno lice, javno tijelo, agenciju ili drugo tijelo koje koristi AI sistem pod svojom nadležnošću osim kada se sistem AI koristi u toku lične neprofesionalne aktivnosti;

„Dobavljač ili provajder” znači fizičko ili pravno lice, javno tijelo, agencija ili drugo tijelo koje razvija AI sistem ili AI model opšte namjene ili koje ima razvijen AI sistem ili AI model opšte namjene i stavlja ga na tržište ili stavlja u upotrebu AI sistem pod svojim imenom ili žigom, bilo za plaćanje ili besplatno;

„ovlašteni predstavnik” znači fizičko ili pravno lice sa sjedištem u Uniji koje je primilo i prihvatilo pismeni mandat od dobavljača AI sistema ili modela AI opšte namjene da, u njegovo ime izvršava i provodi obaveze i postupke utvrđene ovom Uredbom;

THE EU AI ACT

Najznačajnije definicije

„Kancelarija vještačke inteligencije” znači funkcija Komisije doprinosa implementaciji, praćenju i nadzoru AI sistema i AI modela opšte namjene, te upravljanja vještačkom inteligencijom, predviđena Odlukom Komisije od 24. siječnja 2024.; upućivanja u ovoj Uredbi na Ured za AI će se tumačiti kao upućivanja na Komisiju;

„nacionalno nadležno tijelo” znači tijelo koje obavještava ili tijelo za nadzor tržišta; što se tiče AI sistema koje stavljaju u službu ili koriste institucije Unije, agencije, kancelarije i tijela, upućivanje na nacionalna nadležna tijela ili tijela za nadzor tržišta u ovoj Uredbi tumači se kao upućivanje na Europskog nadzornika za zaštitu podataka;

„regulatorna kutija za vještačke inteligencije” znači kontrolisani okvir koji je uspostavilo nadležno tijelo koje pružaocima ili potencijalnim dobavljačima AI sistema nudi mogućnost da razviju, obuče, validiraju i testiraju, gdje je to prikladno u stvarnim uslovima, inovativni AI sistem, u skladu s planom zaštićenog okruženja za ograničeno vrijeme pod regulatornim nadzorom;

„pismenost vještačke inteligencije” znači vještine, znanje i razumijevanje koji omogućavaju pružaocima usluga, implementatorima i pogodnim osobama, uzimajući u obzir njihova prava i obaveze u kontekstu ove Uredbe, da provedu informirano korištenje AI sistema, kao i da steknu svijest o mogućnostima i rizicima AI i mogućoj šteti koju može uzrokovati;

THE EU AI ACT

Najznačajnije definicije

„duboko lažno” (engl. **deep fake**“) znači AI-generisan ili manipulisan slikovni, audio ili video sadržaj koji podsjeća na postojeće osobe, objekte, mjesta, entitete ili događaje i koji bi se osobi lažno činio autentičnim ili istinitim;

„model vještačke inteligencije opšte namjene” znači VI model, uključujući slučaj kada je takav VI model obučen s velikom količinom podataka koristeći samonadzor u razmjeru, koji pokazuje značajnu uopštenost i koji je sposoban za kompetentno obavljanje širokog spektra različitih zadataka bez obzira na način na koji je model stavljen na tržište i koji se može integrisati u niz osim u nizvodne istraživačke sisteme ili aplikacije za razvoj AI modela, prije nego što se koriste u nizvodnim istraživačkim sistemima ili aplikacijama.

„sistemski rizik” znači rizik koji je specifičan za mogućnosti velikog utjecaja VI modela opšte namjene, koji ima značajan utjecaj na tržište Unije zbog svog opsega ili zbog stvarnih ili razumno predvidljivih negativnih učinaka na javno zdravlje, sigurnost, javnu sigurnost, temeljna prava ili društvo u cjelini, a koji se može širiti na razini cijelog lanca vrijednosti

THE EU AI ACT

Najznačajnije definicije

„sistem veštačke inteligencije opšte namene” znači sistem veštačke inteligencije koji se zasniva na modelu veštačke inteligencije opšte namene i koji ima sposobnost da služi u različite svrhe, kako za direktnu upotrebu, tako i za integraciju u druge AI sisteme;

„provajder na nižem toku” znači pružatelj AI sistema, uključujući AI sistem opšte namjene, koji integriše AI model, bez obzira na to jesu li AI model osigurani sami i vertikalno integrisan ili je osiguran od drugog subjekta na temelju ugovornih odnosa.

THE EU AI ACT ima ukupno 68 definicija, za potrebe ove prezentacije izvukli smo samo one najznačajnije i najzanimljivije.

Za više možete vidjeti na web sajtu <https://artificialintelligenceact.eu/>

THE EU AI ACT

Značajna poglavlja

U članu 5. su propisane zabranjene VI prakse (engl. „Prohibited AI Practices“)

U članu 3. su propisani:

„Visoko rizični VI sistemi“ - (engl.) „High-Risk AI System“

U članu 71. propisana je EU baza podataka sa visoko rizične VI sistem (engl. EU Database for High-Risk AI Systems Listed in Annex III). Ovo će stupiti na snagu tek u augustu 2026. godine

U članu 95. imamo propisane „Kodekse ponašanja za dobrovoljnu primjenu posebnih zahtjeva“

(engl. Codes of Conduct for Voluntary Application of Specific Requirements)

Član 96. propisane su „Smjernice Komisije o implementaciji ove Uredbe“ (engl. „Guidelines from the Commission on the Implementation of this Regulation Guidelines from the Commission on the Implementation of this Regulation“)

THE EU AI ACT

Administrativne kazne za sindikalne institucije, tijela, kancelarije i agencije

Kazne za dobavljače AI modela opšte namjene

Evropski nadzornik za zaštitu podataka može kazniti institucije EU ako prekrše pravila u vezi sa vještačkom inteligencijom. (AI).

Visina kazne zavisi od faktora kao što su ozbiljnost i dužina kršenja pravila, koliko je ljudi pogođeno i šta je institucija uradila da reši problem.

Ako institucija prekrši pravila iz člana 5. u kojem su propisane zabranje AI prakse, može biti kažnjena do 1,5 miliona eura.

Za druga kršenja pravila kazna može biti do 750.000 eura.

Novac od kazni ide u opšti budžet EU. Supervizor mora godišnje izvještavati o kaznama koje je izrekao.

EU može kazniti kompanije koje pružaju AI modele opšte namjene do 3% svog godišnjeg globalnog prometa ili 15 miliona eura, ovisno o tome što je više, ako prekrše pravila. To može biti zbog nepoštivanja propisa, nepružanja traženih dokumenata ili informacija, nepoštivanja određenih mjera ili nedopuštanja EU-u da pristupi njihovom AI modelu radi evaluacije. Težina kazne zavisi od težine i dužine povrede. Kompanije će biti obaviještene o svim preliminarnim nalazima i dati im se prilika da odgovore prije donošenja odluke. Sud pravde EU može pregledati (preispitivati) i promijeniti sve kazne.

THE EU AI ACT

Kaznene odredbe

Ovaj član navodi da zemlje članice moraju uspostaviti **pravila za kazne i mjere izvršenja za kršenje Zakona**. Ove kazne moraju biti efikasne, proporcionalne i odvraćajuće (imati preventivnu funkciju), te moraju uzeti u obzir interese malih i srednjih preduzeća (MSP) i startapova. **Nepoštovanje određenih AI praksi može rezultirati kaznama do 35 miliona eura ili 7% godišnjeg prometa kompanije.**

Ostali prekršaji mogu rezultirati kaznama do 15 miliona eura ili 3% godišnjeg prometa kompanije.

Pružanje netačnih ili obmanjujućih informacija može rezultirati kaznama do 7,5 miliona eura ili 1% godišnjeg prometa kompanije. Za MSP će dobiti niže kazne.

Ozbiljnost i **visina kazne** zavisi će različitim faktorima, uključujući prirodu kršenja, veličinu kompanije i sve prethodne prekršaje.

Države članice imaju obavezu da godišnje izvještavati Komisiju o kaznama koje su izdale.

THE EU AI ACT

Stupanje na snagu

Ova Uredba stupa na snagu dvadesetog dana od dana objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

Primjenjivat će se od 2. avgusta 2026.

Međutim:

*(a) Poglavlja I Opšte odredbe i II Zabranjenje AI prakse se primjenjuje od od **2. februara 2025.**;*

*(b) Poglavlje III (Visoko rizični AI sistemi) Odjeljak 4, Poglavlje V (Generalna svrha AI modela), Poglavlje VII i Poglavlje XII (Kaznene odredbe) i Član 78 primjenjuju se od **2. avgusta 2025. godine**, sa izuzetkom člana 101 (kazne za AI dobavljače opšte namjene);*

*(c) Član 6(1) koje se odnose na Mjere podrške inovacijama i odgovarajuće obaveze u ovoj Uredbi primjenjivat će se od **2. avgusta 2027. godine**.*

THE EU AI ACT

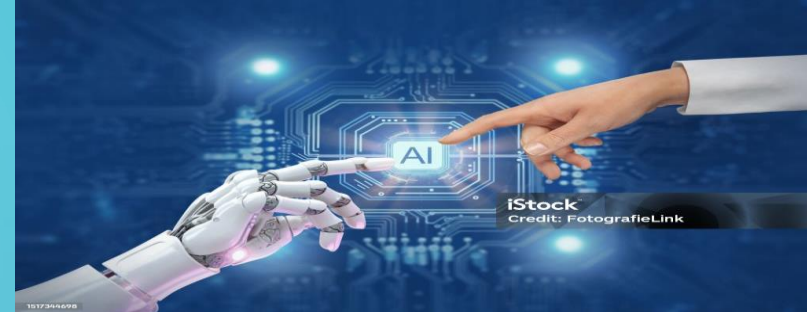

PRERORUKE

*Za poslodavce koji razvijaju, treniraju ili koriste (generativnu) vještačku inteligenciju **preporuka** je da donesu politike, pravilnike i upustva za sve gore navedene radnje vezano za (generativnu) vještačku inteligenciju, kako za radnike, tako i za poslovanje sa klijentima.*

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I RADNO PRAVO

IZVOR: LJUBINKA KOVAČEVIĆ, „KORIŠĆENJE SISTEMA VEŠTAČKE INTELIGENCIJE U SVETU RADA - VAŽNIJI
RADNOPRAVNI ASPEKTI“, POSLOVNI IZAZOVI, VOL. II, 2024

Digitalizacija i automatizacija rada podržana VI utiče kako na ukidanje postojećih, tako i na stvaranje novih poslova, ali i na izmjenu postojećih poslova, naročitu u pogledu organizacije rada.

Generativna vještačka inteligencija kao što je ChatGPT ne preuzima ulogu radnika, ali definitivno može neke radne zadatke da automatizuje i ubrza njihovo rješavanje.

U ovom trenutku možemo da donesemo prvi zaključak da će VI više dopunjavati kompetetnog radnika, nego ga zamjenjivati.

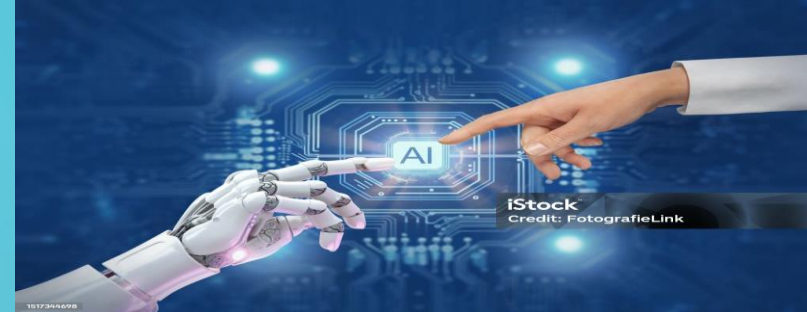
U svijetlu razvoja VI, svakako je značajna edukacija upotrebe VI, kao i pravne posljedice nezakonite upotrebe VI. Posebni izazovi mogu se vidjeti u postupku **primjene VI prilikom zapošljavanja**: 1) otklanja se rizik pristrasnosti, arbitrarnosti i neobjektivnosti prilikom izbora kandidata; 2) prvi stav treba uzeti sa rezervom jer algoritam se u određenim situacija „hrani“ određenim stereotipima i predrasudama, te kao takav nije lišen rizika diskriminacije; 3) moguća je **posredna diskriminacija** VI kada se prednost daje npr. licima koje imaju vozačku dozvolu za radno mjesto koje vozačka potreba ne igra ulogu kao referenca. Iz prakse imamo primjer kompanije „Amazona“ koji je koristio VI prilikom zapošljavanja i izvršio **polnu diskriminaciju** jer je na osnovu ranijih prijava kojima je „hranjen“ više prihvatao i vršio rodne segregacije u tehničkoj industriji (favorizovao kandidate muškog pola).

VI može da utiče i na stvaranje novih poslova koji ipak spadaju u skromnije mikro poslove kao što su „tagovanje fotografija“, koji obuhvataju tzv. platformski radnici (engl. *data workers*).

VI je uvela razne softvere gdje poslodavci na razne načine „nadziru radnike“: 1) *GPS* kao „kontrola rada na daljinu; 2) *DeskTime* – omogućava poslodavcu da posredstvom skrinšotova i izvještaja prati prisustvo radnih navika i produktivnosti zaposlenih; 3) *Work Examiner* omogućava nadzor nad svakom vrstom aktivnosti koju zaposleni preduzima preko službenog računara – od korištenja tastature, preko pretraživanja interneta, slanja elektronske pošte i preuzimanja dokumenata, do korištenja štampača, i to sa ili bez znanja zaposlenog o ovom nadzoru. Ovakvi AI imaju pozitivne aspekte u praćenju aktivnosti zaposlenih od strane poslodavca, a negativne u mogućnosti zloupotrebe poslodavčevih nadzornih, evaluacionih i drugih upravljačkih ovlaštenja. Najveći rizici: 1) ugrožavanja privatnosti, integriteta i dostojanstva ličnosti zaposlenih, te prava na slobodu izražavanja što dovodi do profesionalnog stresa radnika što u konačnici smanjuje produktivnost radnika; 2) nedostatak transparentnosti; 3) algoritamske „predrasude“; 4) nejasna odgovornost za povrednu radnih prava.

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I RADNO PRAVO

IZVOR: LJUBINKA KOVAČEVIĆ, „KORIŠĆENJE SISTEMA VEŠTAČKE INTELIGENCIJE U SVETU RADA - VAŽNIJI RADNOPRAVNI ASPEKTI“, POSLOVNI IZAZOVI, VOL. II, 2024

Stvaranje novih prava radnika koji su produkt razvoja informacionih tehnologija i VI kao što je priznanje prava radnika na digitalnu nedostupnost (lap top, telefon).

Pravo na digitalnu nedostupnost **garantuje već nekoliko zemalja EU** (Belgija, Grčka, Italija, Portugal, Slovačka, Francuska i Španija).

Važan instrument je i pravo radnika na **kolektivno pregovaranje**, kao i **pravo zaposlenih na informisanje i konsultovanje** u vezi korištenja VI.

Danas je sve više zastupljen **rad na daljinu ili rad od kuće** putem informacioni – komunikacionih tehnologija kod koga se radni zadaci redovno obavljaju *van sjedišta poslodavca ili od kuće radnika* uz uspostavljanje veze sa računarskim sistemima poslodavca (Skype, Zoom, Goole Meet, Cisco Webex i dr.) i sajtova za djeljenje fajlova (Google Docs, Google Drive, DropBox, Slac).

Od ovog rada treba razlikovati **rad posredstvom onlajn platforme** (engl. *platform work*) po kraćem trajanju angažovanja radnika i po većem broju klijenata, zbog čega se otvaraju problemi određivanja pravne prirode ove vrste radnog angažovanja i pouzdane pravne kvalifikacije poslodavca radnika koji rade na ovaj način. *U praksi dešava se da algoritam često automatski dodjeljuje radne zadatke platformskim radnicima, kao i rokove za izvršenje čime algoritam preuzima ulogu poslodavca.*

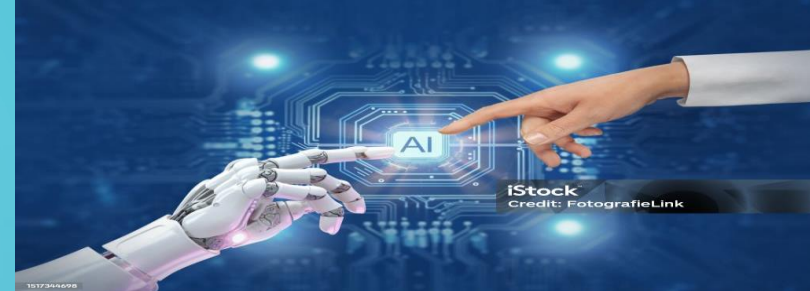
Rad posredstvom online platforme se praktikuje u oblasti saobraćaja, dostavljanja hrane, obezbeđivanja smještaja, pružanja intelektualnih usluga i drugim sektorima koji odlukuju visoka kompetitivnost.

U martu 2024. godine postignet je Sporazum institucija Evropske unije (EU) o usvajanju direktive o platformskom radu. Države EU imaju različito stanovište po pitanju ovih radnika, dok u jednim državama sudovi zauzimaju stavove da je riječ o *kvalifikovanim radnicima različitih platformi* (npr. platformi Uber i Glovo) kao zaposlenike ili kao radnika koji imaju pravo na radno pravnu zaštitu, u drugim državama sudovi su zauzeli stavove da je riječ o *nezaposlenim licima*.

Prijedlog direktiva počiva na postavci da platformski radnici mogu raditi i kao zaposleni i kao samozaposleni.

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I RADNO PRAVO

IZVOR: LJUBINKA KOVAČEVIĆ, „KORIŠĆENJE SISTEMA VEŠTAČKE INTELIGENCIJE U SVETU RADA - VAŽNIJI
RADNOPRAVNI ASPEKTI“, POSLOVNI IZAZOVI, VOL. II, 2024

iStock
Credit: FotografieLink

AI Act EU sisteme VI za zapošljavanje radnika i za upravljanje njihovim radom kvalifikuje kao *visokorizične sisteme* čije korištenje zahtjeva dodatnu zaštitu. **Platformski rad nije regulisani AI ACT EU!**

AI ACT EU je propisano zabranjeno korištenje VI za **otkrivanje emocionalnog stanja radnika**, a propisana obaveza poslodavca o informisanju radnika i njihovih predstavnika o vođenju VI u procese rada.

Opšta uredba o zaštiti podataka o ličnosti EU 2016/679 je propisano da se zakonima i kolektivnim ugovorima u nacionalne pravne sisteme mogu uvesti posebna pravila za zaštitu prava i sloboda radnika prilikom obrade ličnih podataka.

Preporuke da se opštim aktima (kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu) i drugim pravilnicima i politikama preciznije reguliše upotreba digitalnih tehnologija, prikupljanje i obrada podataka o ličnosti radnika, korištenje sistema VI za upravljanje, nadzor zaposlenih, kao i obezbeđivanje usklađenosti akata i radnji poslodavca sa mjerodavnim pravnim propisima u ovoj oblasti.

PRAVNA TEHNOLOGIJA (LEGAL TECH)

IZVOR: I. KUNDA (2024), „PRAVNA TEHNOLOGIJA (LEGAL TECH) I NJEZINA (NE)PRIKLADNOST ZA ZAMJENU PRAVNE STRUKE, ZBORNİK RADOVA „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Pojam pravna tehnologija (engl. *legal technology*, skra. *legal tech*) predstavlja djelatnost ili obavljanje pravne struke uz dodatnu pomoć tehnologije.

Može biti dio pravnih usluga koje pružaju advokati, notari, pravobranioci, tužioc, kao i za donošenja odluka pred sudovima i upravnim organima.

Može biti namijenjeno direktno korisnicima usluga (npr. ParagrafLex), a može da koristi i prilikom donošenja propisa što se (ne)opravdano zanemaruje.

Advokat, pravobranilac, notar ili pravnik u privrednim društvima može da koristi alate pravne tehnologije za sastavljanje pravnog teksta (ugovora, podneska, pravnog mišljenja) pri čemu taj alat daje brzu pretražu obimnih baza podataka.

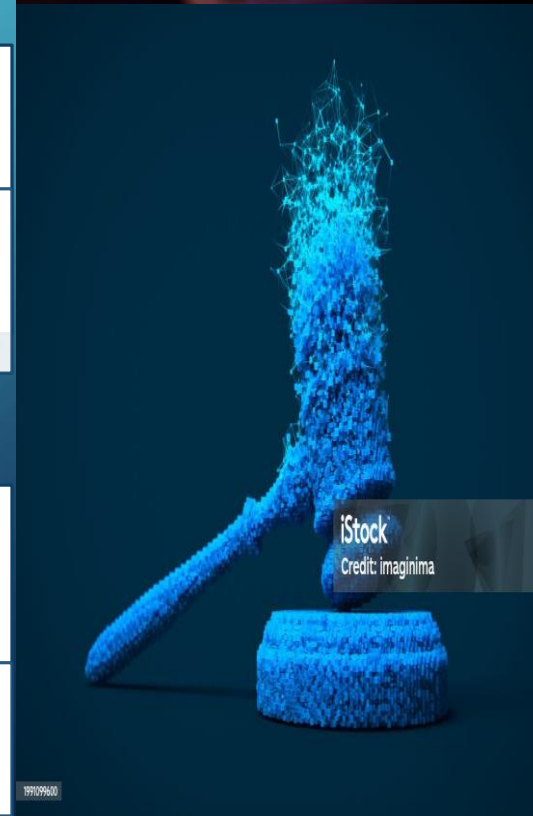
Alati VI za analizu pravnih tekstova i samostalno sastavljanje ugovora su nedovoljno pouzdani, tako da bez ljudske kontrole eksperta i stručnjake ne postoji sigurnost u pravnu valjanosti istih.

Pravne struke u Evropi su manje spremne prihvatiti pravnu tehnologiju u odnosu na ostatak svijet što je moguće pripisati razlici između common lawa i evropsko-kontinentalnog pravnog sistema.

Ponavljajuće pravne radnje mogu biti prikladne za upotrebu alata pravne tehnologije koji su na raspolaganju direktno građanima i drugim subjektima koji trebaju pravnu uslugu, dok je najveć dio pravnih pitanja i sporova se ne bi mogla riješiti autonomnom pravnom tehnologijom jer su ta pitanja i sporovi isključivo povjereni pripadnicima pravne struke – ljudima.

Središte razvoja pravne tehnologije su SAD i Kina, a Evropa (za sada) to nije.

Pravna tehnologija je više privlačna advokatima i pravnicima u privrednim društvima u odnosu na sudije, pravobranioce, državne službenike u javnim institucijama.

PРАВНА ТЕХНОЛОГИЈА (LEGAL TECH)

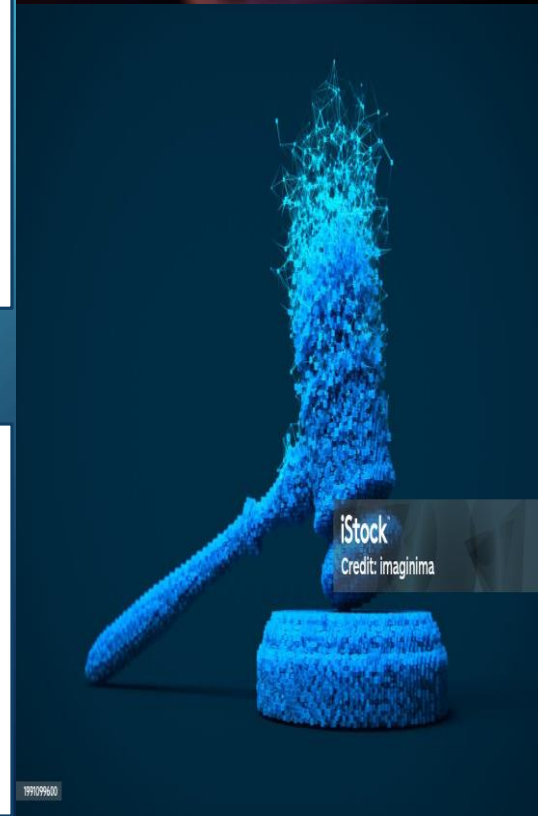
IZVOR: I. KUNDA (2024), „PРАВНА ТЕХНОЛОГИЈА (LEGAL TECH) I NJEZINA (NE)PRIKLADNOST ZA ZAMJENU PРАВNE STRUKE, ZBORNIK RADOVA „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PРАВU“

EU AI ACT ukazuje da će neki sistem VI koje čine pravnu tehnologiju mogu biti **zabranjeni** (npr. AI sistem namjenjen za procjenu ili predviđanja rizika fizičkog lica da izvrši krivično djelo ili kategorizaciju biometrijskih podataka u sklopu krivičnog gonjenja).

EU AI ACT takođe propisuje da će drugi sistemi VI koje čine pravnu tehnologiju biti **visoko rizični** (npr. AI sistemi namjenjeni za u potrebu od strane tijela koje vrše krivično progon ili od strane pravosudnih tijela) koji podliježu strogim provjerama.

Vrste pravnih tehnologija: 1. računarski programi i elektronske baze podataka bez VI (primjer ParagrafLex); 2. Lanac blokova (blockchain) – distribuirana elektronska baza podataka odnosno knjiga zapisa koja se dijeli između čvorova računarske mreže omogućavajući evidentiranje promjena na svim računarima u mreži. Iako je prvobitno bilo povezano sa prijenosom kriptovaluta, tehnologija lanca blokova proširila se i na druga područja među kojima su i pravni odnosi. EIPO (engl. European Union Intellectual Property Office) je prvi među institucijama EU pokrenuo prvu platformu na temelju tehnologije „blockchain“ u kojem postoji sistem pretraživanja *Tmview i DesignView* kako bi rezultati pretrage o žigovima i industrijskim dizajnima bili osvježeniji i pouzdaniji.

3. VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA: 3.1. Generativna VI – iako može isporučiti rezultat koji su nalik čojeku, ukoliko joj se da složeniji zadatak ili je riječ o suptilnijim razlikama između zadataka ili mogućih rješenja, ovi temeljni generativni VI modeli često prave grešku; **3.2. Drugi primjeri VI u pravnoj struci:** 1) transkripcija ročišta radi brze izrade zapisnika; 2) anonimizacija sudskih odluka radi obajve; 3) pretraživanje pravnih tekstova i baza podataka prema raznim kriterijumama; 4) izrada nacrtu pravnih tekstova; 5) razne vrste chatbotova specijalizovanih za pravo.

VI I UPRAVLJANJE PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

IZVOR: JELENA LEPETIĆ (2024), „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I UPRAVLJANJE PRIVREDNIM DRUŠTVIMA“,
ZBORNİK RADOVA „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

Preporuke je da **kompanije usvoje poslovnu politiku odnosno strategiju, kao i kodeks postupanja u vezi sa vještačkom inteligencijom**. Na ovaj način privredna društva šalju poruku investitorima i potrošačima da su pružili dovoljno garancije da će poslovanje uz korištenje VI biti etično, nepristrasno, transparentno i da će se poštovati prava intelektualne svojine i zaštite ličnih podataka

Preporuke se da kompanije imaju **direktore eksperte čije je znanje povezano sa oblašću VI**.

Ovakav je slučaj sa čak 40% velikih njemačkih kompanija.

VI može biti pomoć ili alat koji treba da služi ljudina donesu poslovne odluke koje su u najboljem interesu privrednog društva koja se svodi na pripremu materijalu, obradu velike količine podataka i formulisanje prijedloga odluka.

Vi može biti pomoć prilikom temeljne analize drugog privrednog društva u slučaju bilo kakve poslovne saradnje (engl. „due diligence“).

VI može biti pomoć direktorima za predviđenje finansijskog razvoja i utvrđivanja potrebe optimizacije lanca snadbjevanja, pri čemu VI može olakšati vršenje nadzora.

VII UPRAVLJANJE PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

IZVOR: JELENA LEPETIĆ (2024), „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA I UPRAVLJANJE PRIVREDNIM DRUŠTVIMA“, ZBORNİK RADOVA „VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA: IZAZOVI U POSLOVNOM PRAVU“

VI se ne može prepusti donošenju bilo kakvih odluka bez detaljnog nadzora i provjere informacije, ali ona svakako može smanjiti utrošak vremena za dolaženje do traženih informacija. Sama odluka koje je doneta uz oslanjanje samo na VI može da bude šteta za privredno društvo u ekonomskom smislu (npr. pogrešna investiciona odluka) ili može da dovede do kršenja propisa (npr. diskriminacija prilikom izbora kandidata), što može dovesti do sporova protiv društva i/ili direktora kao odgovornog lica. Postupanje direktora sa „dužnom pažnjom“, čak i „pažnjom dobrog stručnjaka“ je poželjna sa postupanje sa VI.

Direktori „roboti“: 1. U formalno-pravnom smislu, direktor može biti samo fizičko lice u većini zakonodavstava, dok pravo Republike Srbije je napredno u smislu da direktor može biti i pravno lice; 2. Imamo primjera gdje su „roboti“ odnosno VI bili u praksi savjetnici u upravljačkim strukturama društva: 1) 2014. godine softver Vital imenovan za savjetnika i posmatrača direktora kompanije iz Hongkonga *Deep Knowledge Venture*; 2) 2016. godine softver *Alicia T* je uključen u upravljanje privrednom društvom *Tieto* u jednoj nordijskoj kompaniji; 3) kalifornijska kompanija *Sales Force* 2018. godine objavila da nedeljnim sastancima zaposlenih prisustvuju mašina *Einstein* čija je uloga da komentariše prijedloge.

Postoje predviđanja da će VI u budućnosti zamjeniti čovjeka gdje bi se mogao uspostaviti odgovornost proizvođača, odnosno programera, distributera i prodavca ovakvog softvera koja bi mogla da bude i subjektivna i objektivna.

Postojeća pravila poslovnog odnosno kompanijskog prava koja se temelji na nekim načelima koje se mogu pripisati isključivo čovjeku npr. direktor treba da postupa savjesno, da ne bude u sukobu interesa i za svoj rad prima određenu naknadu nisu prilagođena za opciju da VI preuzme neku od rukovodećih funkcija osim funkcije savjetnika ili alata.

HVALA NA PAŽNJI

ANTONIJE ŽIVKOVIĆ, *MASTER PRAVNIK SA POLOŽENIM PRAVOSUDNIM ISPITOM*
MENADŽER SLUŽBE ZA PRAVNE POSLOVE **LANACO** DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOĆU
ZA INFORMACIONE TEHNOLOGIJE

PATETNI ZASTUPNIK PRED INSTITUTOM ZA INTELEKTUALNU SVOJINU BOSNE I HERCEGOVINE
ZA DODATNA PITANJA E MAIL ADRESA: antonije.zivkovic@lanaco.com; antonije.zivkovic@hotmail.com
MOBILNI TELEFON: 00387(0)65-334-749

[HTTPS://WWW.LINKEDIN.COM/IN/IN/ANTONIJE-ŽIVKOVIĆ-9B6A89130/](https://www.linkedin.com/in/in/antonije-živković-9b6a89130/)

[HTTPS://WWW.RESEARCHGATE.NET/PROFILE/ANTONIJE_ZIVKOVIC](https://www.researchgate.net/profile/antonije_zivkovic)